

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Filosofie

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Informatika se zaměřením na vzdělávání
Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání

SOCIÁLNÍ SÍTĚ A JEJICH KULTURNÍ VLIV
SOCIAL NETWORKS AND THEIR CULTURAL
INFLUENCE

Bakalářská práce: 13–FP–KFL–196

Autor:

Lucie Hošková

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Lud'ka Hrabáková, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
57	0	0	0	40	2

V Liberci dne: 26.04.2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Hošková**
Osobní číslo: **P10000287**
Studijní program: **B1801 Informatika**
Studijní obory: **Informatika se zaměřením na vzdělávání**
Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Sociální sítě a jejich kulturní vliv**
Zadávací katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem studentky je definovat fenomén sociálních sítí od vzniku, historii až po současnost. Studentka se zaměří na vliv sociálních sítí na společnost a ve výchovném procesu. Dále vyměří pozitiva a negativa sociálních sítí.

Studentka využije metody studia a analýzy textového materiálu. Studentka se bude v průběhu příprav a vypracovávání řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KIRKPATRICK, David. Pod vlivem Facebooku: příběh z nitra společnosti, která spojuje svět. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2011, 320 s. ISBN 978-80-251-3573-0.

KULHÁNKOVÁ, Hana - ČAMEK Jakub. Fenomén facebook: příběh z nitra společnosti, která spojuje svět. 1. vyd. Kladno: Jakub Čamek, 2010, 128 s. ISBN 978-809-0476-400.

PAVLÍČEK, Antonín. Nová média a sociální sítě: děti dospělými, dospělí dětmi. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2010, 181 s. ISBN 978-802-4517-421.

RYBKA, Michal. Jak komunikovat elektronicky: děti dospělými, dospělí dětmi. 1. vyd. Praha: Grada, 2002, 92 s. ISBN 80-247-0208-8.

ŠMAHEL, David. Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi. Praha: Triton, 2003, 158 s. ISBN 80-725-4360-1.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Ludka Hrabáková, Ph.D.
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **30. října 2011**

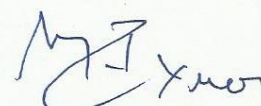
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Milan Exner, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 3. ledna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Sociální sítě a jejich kulturní vliv
Jméno a příjmení autora: Lucie Hošková
Osobní číslo: P10000287

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 26.04.2013

Lucie Hošková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce PhDr. Lud'ce Hrabákové, Ph.D. za věnovaný čas, cenné rady a připomínky, vlídný přístup, ochotu a trpělivost při vedení práce.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je prokázat orientaci v problematice sociálních sítí. První část práce pojednává o fenoménu sociálních sítí od vzniku až po současnost. Zabývá se historickým a současným stavem sociálních sítí, jejich popularitou a využitím. Práce též informuje o využití sociálních sítí ve výchovném procesu. Další kapitola je věnována tématu nebezpečí na sociálních sítích. Jsou zde vymezeny podmínky užívání jednotlivých sítí, druhy nebezpečí a možnosti prevence. Poslední částí práce je praktický návrh vyučovacích hodin.

Klíčová slova

Sociální sítě, nebezpečí sociálních sítí, ochrana osobních údajů, historie sociálních sítí, Facebook, internet

Abstract

The aim of this bachelor's thesis is to demonstrate the complexities of understanding social networks. The first part of the paper is devoted to the phenomenon of social networks from their appearance to the present day. It deals with the networks' historical and present state, their popularity and use. It further touches upon the possibilities of using social networks in the educational process. The next chapter is devoted to the topic of the dangers of social networks. It describes the conditions of using various networks, their specific dangers, and the possibilities of avoiding them. The last part is a practical plan for lessons in the classroom.

Keywords

Social networks, the dangers of social networks, protecting personal data, the history of social networks, Facebook, Internet

Obsah

Úvod.....	9
1 Fenomén sociálních sítí od vzniku až po současnost	10
1.1 Sociální sítě dle sociologického hlediska.....	10
1.1.1 Členění sociálních skupin	11
1.2 Sociální sítě jako komunita	11
1.3 Sociální sítě na internetu	12
1.4 Různé pozice uvnitř sociálních sítí	13
1.5 Historie.....	13
1.6 Současnost.....	15
1.7 Statistika.....	17
2 Sociální sítě ve výchovném procesu.....	18
2.1 Vhodný věk pro založení účtu na sociální sítí	18
2.2 Statistika rodičů.....	19
2.3 Jak by se rodiče měli postavit sociálním sítím.....	20
2.4 Nejohroženější skupina - dospívající	22
2.5 Sociální sítě ve školním prostředí	23
2.5.1 Využití sociálních sítí v domácí přípravě	25
2.5.2 Sociální sítě jako nástroj pro zlepšení vztahů mezi spolužáky	26
2.5.3 Využití sociálních sítí pro komunikaci mezi rodiči a školou a mezi rodiči navzájem.....	27
3 (Ne)Bezpečí na sociálních sítích	28
3.1 Podmínky užívání jednotlivých sociálních sítí	29
3.1.1 Facebook	30
3.1.2 Google +	32
3.1.3 Lidé.cz.....	33
3.1.4 Spoluzaci.cz	33
3.1.5 Zhodnocení	34
3.2 Druhy nebezpečí.....	34
3.2.1 Kyberšikana	34
3.2.1.1 Formy kyberšikany.....	35
3.2.1.2 Specifické znaky	35
3.2.1.3 Útočník.....	36

3.2.2	Kybergrooming	36
3.2.2.1	Oběť	36
3.2.2.2	Útočník	37
3.2.2.3	Etapy procesu kybergrooming	37
3.2.3	Sexting	38
3.2.4	Kyberstalking.....	38
3.2.4.1	Útočník	39
3.2.5	Netholismus	39
3.2.6	HOAX.....	40
3.3	Prevence	40
3.3.1	Saferinternet.cz	41
3.3.2	Bezpečně online	41
3.3.3	Horká linka	41
3.3.4	Linka bezpečí.....	42
3.3.5	E-Bezpečí.....	42
4	Návrh vyučovacích hodin.....	43
4.1	1. hodina – podvědomí o pojmu kyberšikana	44
4.2	2. hodina – definice pojmu kyberšikana	45
4.3	3. hodina – projevy a důsledky kyberšikany	46
4.4	4. hodina – ochrana soukromí	48
4.5	5. hodina – obrana proti nebezpečí	49
4.6	6. hodina – rozlišení hoaxu od pravdivé zprávy	50
	Závěr	53
	Seznam použité literatury	54

Úvod

Jako studentka oborů informatika a humanitní studia se zaměřením na vzdělávání se zajímám o moderní trendy ve světě internetu a informačních technologií a i o to, jak moderní technologie působí na společnost. Cílem mé práce je zaměřit se na problematiku sociálních sítí a to z hlediska kulturního vlivu na společnost.

Sociální sítě tvoří nedílnou součást mého zájmu a vzhledem ke svému pedagogickému a humanitnímu zaměření jsem se rozhodla zpracovat práci na téma sociální sítě a jejich kulturní vliv.

Fenomén sociálních sítí je velice aktuální téma, které se týká většiny lidí používajících internet. V posledních letech lze pozorovat jejich obrovský rozvoj. Společně s ním ale roste i rozsah problémů, které se při využívání sociálních sítí objevují. Nejvíce diskutovaným problémem jsou otázky ohledně bezpečnosti sociálních sítí, ochrany soukromí, osobních údajů a kyberšikany. Ale problémem se i stává skutečnost, že sociální sítě využívají nejen dospělé osoby, pro které jsou sociální sítě primárně určené, ale také děti. Děti si často neuvědomují nebezpečnost virtuálního prostředí. Nelze však také zanedbat pozitiva sociálních sítí, ať již rychlost přenosu informací či možnost využití sociálních sítí ve vzdělávání.

První kapitola práce seznamuje se vznikem a historií sociálních sítí ve světě i u nás. Dále se zabývá současným stavem a analyzuje popularitu a využití jednotlivých sítí.

Druhá kapitola pojednává o sociálních sítích ve výchovném procesu a to jak v rodině, tak ve školním vzdělávání. První část této kapitoly se zaměřuje na vhodný věk pro založení účtu na sociální síti. Dále obsahuje doporučení, jak by se rodiče měli postavit sociálním sítím. Ve druhé části této kapitoly se práce zabývá působením sociálních sítí ve školním prostředí a jejich možnostmi využití.

Třetí kapitola je věnována tématu bezpečnosti sociálních sítí. Jsou zde vymezeny podmínky užívání jednotlivých sítí. Dále práce popisuje druhy nebezpečí, se kterými je možné se na sociálních sítích setkat a v neposlední řadě také možnosti prevence.

Poslední částí práce je návrh vyučovacích hodin, které mají nastínit, jak lze vyučovat vybraná témata, jako je kyberšikana, ochrana soukromí, obrana proti nebezpečí či hoax. Mohou sloužit jako vzor pro učitele, kteří nemají s touto problematikou žádné zkušenosti. Ve vzorových hodinách jsou nastíněna různá didaktická cvičení, která lze použít pro výuku těchto témat.

1 Fenomén sociálních sítí od vzniku až po současnost

1.1 Sociální sítě dle sociologického hlediska

Dle sociologického hlediska jsou sociální sítě chápány jako propojené skupiny lidí, kteří se znají, nemusí (ale mohou) být příbuzní a vzájemně se ovlivňují a obohacují. Pojem sociální síť tedy nejprve sloužil k popisu sociálních struktur. Sociální skupiny se formují na základě společných zájmů, příbuzenství, náboženské příslušnosti, rasové příslušnosti, sexuální orientace či z jiných důvodů – ekonomických, kulturních a podobně. Jako první termín sociální síť použil sociolog J. A. Barnes¹ v roce 1954 a to dlouho před vznikem a rozšířením internetu. Díky členství ve skupině se jedinci formuje psychika a život obecně, protože člověk nežije sám, ale vždycky je závislý na ostatních. Příslušnost k určité skupině se odráží v jeho chování, myšlení, ale i v citových projevech a v celém životě. Nyní sociální sítě dostávají díky internetu a virtuálnímu prostředí jiný, nový rozměr. Stejně jako dříve se i nyní formují na základě společného zájmu, ale oproti původnímu pojetí sociálních sítí, kdy existovaly pouze fyzické vazby, jsou dnes možné i vazby virtuální. Lidé si sdělují informace elektronicky a to jim umožňuje být ve styku jak s lidmi, které znají velmi dobře, tak i s lidmi, které vůbec neznají či je znají velmi krátce.

Nyní vyčlením rozdílů mezi sociální sítí a sociální skupinou. Sociální skupina² je sociologický pojem, který označuje sociální útvar, který je tvořen dvěma nebo více osobami. Sociální skupina musí splňovat určité rysy, proto také sociální skupinou nemůže být náhodné seskupení lidí (např. lidé v čekárně, lidé stojící na zastávce apod.). Mezi základní znaky sociální skupiny patří: interakce a komunikace, vzájemná závislost, dodržování společných norem, vytyčení a dosažení společných cílů, uznávání kolektivních hodnot, diferenciací sociálních rolí a pozic. Oproti tomu sociální síť³ je propojená skupina lidí. V širším pojetí je to každá skupina, která komunikuje různými způsoby, prostředky. V užším slova smyslu se sociální síť nazývá služba na internetu, kde si registrovaní uživatelé zakládají své profily, sdílejí spolu informace, komunikují. Komunikace může probíhat mezi dvěma uživateli či mezi uživatelem a skupinou (tzv. hromadná komunikace).

¹ PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*, 2010, s. 126.

² JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*, 2007, s. 217.

³ Sociální síť, Wikipedie [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_s%C3%AD%C5%99

1.1.1 Členění sociálních skupin⁴

Neformální skupiny – v této skupině jsou především lidé, kteří se dobře znají a přáteli se spolu. Mohli bychom sem zařadit klub zahrádkářů, chovatelů, motorkářů apod. Ten, kdo skupinu vede, získá obvykle svůj post díky oblíbenosti či uznání ostatních členů, pravidla zde nejsou tedy tak nekompromisní.

Formální skupiny – mají svůj pevný řád a vyžaduje se přísné dodržování pravidel. Členové této skupiny mají určeny svá práva, pravomoci i odpovědnost. Vztahy mezi příslušníky jsou velmi odlišné. Pramení to především z různého postavení, které se však může v průběhu času měnit podle jejich schopností, dovedností či oblíbenosti. Patří sem různé podniky, nemocnice, školy aj.

1.2 Sociální síť jako komunita

Každá komunita potřebuje pro své fungování základní prvky⁵:

Doména – neboli sdílené téma je nejdůležitější prvek, bez kterého by daná komunita nemohla vzniknout. Doména sjednocuje celé společenství a určuje její povahu. Sdíleným tématem se může stát cokoliv, nejčastěji to bývají témata ohledně školy, práce, kultury či ostatních zájmů.

Mezilidské vztahy – členové se účastní diskusí, společných aktivit, navzájem si pomáhají, posílají různé materiály, radí či sdílí ostatní informace. Což přispívá k pocitu sounáležitosti, který je pro každého jedince velice důležitý. Pokud se člen se skupinou neztotožní, zůstane na okraji a bez přínosů.

Sdílení informací – je ochota sdílet a vytvářet informace (znalosti) mezi sebou. Velmi často se stává, že pokud jedinec neposkytne žádné informace, je ostatními členy skupiny zavržen a vyloučen. Každý také má od členství ve skupině určitá očekávání, a pokud skupina jeho očekávání nenaplní (např. se nedozví nové informace), odchází.

Angažovanost členů – velmi důležitou součástí je vazba a komunikace s ostatními účastníky, možnost vzájemné výměny informací a spolupráce. Sami členové musí chtít aktivně se podílet na fungování komunity.

Pocit sounáležitosti – splňuje touhu členů někam patřit a ztotožnit se se skupinou.

Sdílení zdrojů – pro komunitu je důležité podílet se o vlastní informace, zkušenosti, nástroje, dovednosti atd.

⁴ GILLERNOVÁ, Ilona, BURIÁNEK, Jiří. *Základy psychologie, sociologie: základy společenských věd pro střední školy*, 2001, s. 63.

⁵ PAVLÍČEK, Antonín, pozn. 1, s. 127.

1.3 Sociální sítě na internetu

Definice Boyd a Ellison⁶ v Journal of Computer-Mediated Communication.

„We define social network sites as web-based services that allow individuals to (1) construct a public or semi-public profile within a hounded system (2), articulate a list of other users with whom they share a connection, and (3) view and traverse their list of connections and those made by others within the system. The nature and nomenclature of these connections may vary from site to site.“

Boyd a Ellison vyměřili pojem sociálních sítí jako služby, jež je založena na webových technologiích a nabízí jedincům, kteří takovou síť využívají, 3 základní možnosti:

1. Vytvářet v rámci této sítě veřejný či polo-veřejný profil uživatele.
2. Definovat seznam dalších uživatelů, se kterými je daný jedinec propojen. Povaha a pojmenování těchto propojení se mohou v různých sítích lišit.
3. Síť umožňuje uživatelům zobrazit a procházet seznam uživatelů, s nimiž jsou spojeni a zároveň procházet tyto seznamy i u jiných uživatelů.

V oblasti internetu či webu se pod sociální sítí rozumí skupina uživatelů, kteří mohou mezi sebou neomezeně komunikovat, sdílet své názory, myšlenky, fotografie, oblíbenou hudbu, videa a mnoho dalších informací. To je tedy to, co dělá sociální sítě tak atraktivní. Každý uživatel si musí na sociální síti vytvořit svůj osobní profil. Každý registrovaný uživatel si ve vlastním profilu sociální sítě vyplní své základní údaje a vlastnosti, které jsou pro něj charakteristické. Ostatní uživatelé ho dle zadaných údajů mohou vyhledat. Další možností sociálních sítí je přidávat si ostatní uživatele do seznamu přátel, různých skupin, posílat jim pozvánky na koncerty, narozeniny či jiné akce. Takto si člen vytvoří skupinu lidí, s kterými ho pojí společné zájmy nebo hodnoty a s nimiž může sdílet své informace. Tato funkce umožňuje například komunikaci s bývalými spolužáky či vytváření virtuálních pracovních kolektivů. Sociální sítě obvykle poskytují všechny služby zdarma, tudíž jediné, co uživatel pro využití sociálních sítí potřebuje, je internetové připojení, které je v dnešní době snadno dostupné a samozřejmě založení svého profilu.

⁶ The Journal of Computer-Mediated Communication. [online]. [cit. 2013-12-03]. Dostupné z: <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html>

1.4 Různé pozice uvnitř sociálních sítí

Stejně jako v reálném světě, i v tom virtuálním rozlišujeme různé postavení osoby uvnitř sítě. Pozice je závislá na tom, jak se uživatel chová a jaké užívá prostředky komunikace. Můžeme rozlišit několik typů, já vymezím pět základních.⁷

Pozorovatel – tento typ se na vstup do sociální sítě teprve chystá. Shromažďuje si informace, jaké existují technologie, čím se od sebe liší, snaží se předejít nebezpečným situacím. Většinou neužívá příliš mnoho nástrojů pro sociální komunikaci.

Začátečník – se sociální sítí se teprve seznamuje a zkoumá, jak daná síť funguje. Vytváří si první kontakty – virtuální přátelství, skrz něž se dostává do spojitosti s dalšími uživateli. Obyčejně postupem času stále více používá sociálních a multimediálních prvků, jako je například sdílení hudby, videí, hraní her a podobně.

Socializátor – je představitel pokročilého uživatele, který velmi dobře chápe, jak sociální síť funguje a využívá ji na maximum. Jeho síť přátel je velká a neustále roste. Aktivně si s těmito uživateli vyměňuje zprávy. Tento typ se snaží nebýt na sociální sítí pouze pasivním pozorovatelem, ale být aktivní. Usiluje o to, aby sociální sítě žily, a to především tím, že se snaží využívat co nejvíce možných služeb, které sociální sítě nabízí.

Ovlivňující – tato skupina uživatelů je sice nejmenší, ale o to více vlivná. Jejich skupina přátel je velice rozsáhlá a probíhá mezi nimi výlučně jednostranná komunikace a to od ovlivňujícího k ovlivňovaným. Právě ovlivňující stanovují témata, která se budou probírat, která hýbou sítí a mají na ní zásadní vliv. Přitom užívají méně technických prostředků, například nesdílejí žádná multimediální data, nehrají hry ani nic podobného.

Odcházející – již z označení lze rozpoznat, že tato skupina opouští sociální síť. Tito uživatelé zjistili, že jim bere mnoho času a energie a nepřináší tolik užitku, kolik by si přáli. Z technologického hlediska využívají jen to, co opravdu potřebují. Zároveň se může stát, že se z odcházejících stanou nováčci v jiné sociální sítí.

1.5 Historie

Za předchůdce sociálních sítí lze považovat odesílání e-mailu. Dnes nám tato komunikace přijde prostá a samozřejmá, a přesto stála za vznikem něčeho takového, jako jsou sociální sítě. První e-maily byly posílány mezi různými počítači už roku 1966.

⁷ Úvod do sociálních sítí: sociologická a demografická data, Metodický portál RVP [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/G/15083/UVOD-DO-SOCIALNICH-SITI-SOCIOLOGICKA-A-DEMOGRAFICKA-DATA.html/>

Prvotními uživateli byla armáda v síti ARPA NET a měla hlavní slovo v dalším vývoji elektronické pošty. Již v roce 1988 vznikaly na svou dobu poměrně rozsáhlé sociální sítě, které se ale s dnešními samozřejmě nemohou srovnávat.

První pokusy o virtuální propojení lidských komunit sahají až do 80. a 90. let ve formě Bulletin Board Systemů (BBS), CopuServe a Gopheru a Telnetu.⁸

Systém BBS umožňoval přístup k centrálnímu počítači, kdy připojením přes modem bylo možné stahovat programy a komunikovat s ostatními známými. Bohužel připojení přes modem bylo velice drahé, proto se jednalo pouze o lokální oblasti. Oproti BBS CopuServe přináší možnost zapojit se na diskusních fórech – je to tedy vylepšení původního BBS.

První internetová sociální síť byla vybudována v roce 1995 Randym Conradem, leteckým inženýrem firmy Boeing v Seattlu (USA).⁹ Randy Conrad se chtěl tradičními způsoby spojit se svými bývalými spolužáky. Ale protože se mu to nezdařilo, napadlo ho spojit se pomocí počítačové sítě. Tím vznikla velmi velká a úspěšná sociální síť classmates.com (vzor pro českou sociální síť spoluzaci.cz). Díky ní se mohli spojit spolužáci, kteří už nebyli v kontaktu. Dnes má tato síť přibližně čtyřicet milionů uživatelů a většina je z Kanady a USA. Tato koncepce sítě se velice zdařila.

Jako další sociální síť vznikla SixDegrees.com, která oproti předešlým sociálním sítím umožňovala procházet vazby ostatních uživatelů. Na svou dobu měla velmi mnoho funkcí, kterým se žádné jiné sítě nemohly vyrovnat. Síť zkrachovala v roce 2000 z důvodu nedostatečného rozšíření.

Dále mezi lety 1977 a 2001 vznikla řada sítí, které kombinovaly různé funkce sociálních sítí se sounáležitostí s určitou etnickou skupinou. Mezi nejznámější patří AsianAvenue, BlackPlanet a MiGente.

V roce 1999 vznikla stránka Live Journal, která umožňovala pouze jednosměrnou komunikaci. Byla to prakticky forma blogu s prvky sociálních sítí. Další vlna sociálních sítí započala v roce 2001 s nástupem Ryze.com, které se nejdříve šířilo mezi podnikateli a technology San Franciska. A v roce 2002 vstoupil na trh Friendster, který zastával myšlenku poznávání již známých přátel či opětovné setkání známých. Nezvládl však rychlý a velký nárůst uživatelů a zhroutil se.

Do roku 2003 vzniklo mnoho sociálních sítí, jež se staly nedílnou součástí života. Každá se zaměřovala na odlišnou skupinu lidí. Některé byly seznamovací, jiné sloužily

⁸ PAVLÍČEK, Antonín, pozn. 1, s. 131.

⁹ Classmates. [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.classmates.com/about/>

pro podnikovou činnost, další pro náboženskou sféru (např. MyChurch určená pro křesťany) a tak dále. Mezi nejvýznamnější sociální sítě této doby se bezesporu řadí MySpace, které se stalo velmi populární nejen díky celebritám a kapelám, které si zde zakládaly své účty, ale také díky novému uspořádání profilu. Rovněž vzniká mnoho dalších stránek, které slouží ke sdílení mediálního obsahu a zahrnují prvky sociálních sítí. Mezi tyto stránky řadíme Flickr či Youtube.

Některé sítě narůstaly velmi rychle a přihlásit se mohl kdokoli. Jiné si prosadily povinnost schválení registrace. Například sociální síť BeautifulPeople, na níž ostatní již registrovaní uživatelé schvalovali, zda je nový zájemce natolik krásný, aby mohl být přijat. Sociální sítě, které se zaměřovaly na určitou skupinu lidí, zkrachovaly pro nedostatek členů.

V roce 2004 byla spuštěna nová síť – Facebook. Zakladatelem je Mark Zuckerberg¹⁰, který na tomto projektu pracoval společně se svými spolubydlicími z univerzitní koleje. V prvotní fázi Facebook využíval k identifikaci přihlašovaných e-mailové domény univerzit. Nejprve to byl pouze Harvard, další univerzity byly do Facebooku přidávány postupně. První byly školy takzvané „Brečťanové ligy“ (Ivy League), do které patří osm elitních soukromých škol.¹¹ Později se rozšířil i mimo spojené státy do některých zahraničních univerzit. Například v České republice patřila k prvním univerzitám, pro které byl Facebook otevřený, Masarykova univerzita. Na začátku roku 2006 se na tuto sociální síť mohly připojovat i obchodní společnosti a v polovině téhož roku už byl zpřístupněn všem.

Velmi důležitým přínosem pro rozvoj sociálních sítí byl příchod koncepce WEB 2.0, o které se jako první zmínil Tim O'Reilly v září roku 2004. Tento termín je označení pro etapu vývoje webu samotného, v níž byl pevný obsah webových stránek nahrazen prostorem pro sdílení a společnou tvorbu obsahu.¹²

1.6 Současnost

V dnešní době je internet v západním světě nedílnou součástí většiny domácností, a to hlavně díky rychlému rozšíření po celém světě a nižším cenám počítačů a internetového připojení, než jak tomu bylo dříve. Sociální sítě dokázaly propojit rodinné

¹⁰ KIRKPATRICK, David. *Pod vlivem Facebooku: příběh z nitra společnosti, která spojuje svět*, 2011, s. 23.

¹¹ KULHÁNKOVÁ, Hana, ČAMEK, Jakub. *Fenomén facebook*, 2010, s. 9.

¹² Web 2.0, Wikipedie [online]. Aktualizováno 6. 6. 2012 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Web_2.0

příslušníky, přátele, spolužáky či spolupracovníky z různých koutů světa. Díky této možnosti se na sociální sítě připojuje čím dál více uživatelů, a to i ti, kteří zpočátku sociální sítě zavrhovali. Dnes se sociální sítě nepoužívají pouze ke komunikaci mezi přáteli, ale stále častěji pro studijní účely a tím pomalu zastupují e-mail, který byl dříve jedinou elektronickou školní komunikací.

V posledních letech jsme byli svědky masivního šíření sociálních sítí, které se staly dominantní aktivitou na internetu, a počet jejich uživatelů každým rokem narůstá. V České republice je nejnavštěvovanějším Facebook, který používá více než polovina českých uživatelů internetu. Celosvětově je na Facebooku registrováno přes 600 milionů uživatelů a v České republice přesáhl hodnotu 3 500 000, což je více než třetina celého obyvatelstva České republiky. Stále více lidí pomocí sociálních sítí sdílí myšlenky a názory, fotografie, soubory, videa či si zde vytvářejí své virtuální identity a profily, pomocí kterých mohou žít svůj „druhý“ život v nekonečných virtuálních světech. Ostatní české sociální sítě zaznamenaly díky popularitě Facebooku výrazný pokles návštěvnosti. Nejvíce na to doplatil portál Libimseti.cz. Porovnání vývoje se provádí pomocí snadno dostupné služby Google Trends for Websites, která počítá počet denních unikátních návštěvníků a zahrnuje jak české, tak zahraniční weby.

Twitter si u nás zatím není velmi uživatelsky oblíben. Sice každým rokem narůstá počet lidí využívajících služeb Twitteru, porovnáme-li však počet českých uživatelů Twitteru a Facebooku, je přibývajícím množství uživatelů na Twitteru minimální.

Zatím nejmladší sociální sítí je Google+, která je velmi populární jak ve světě, tak i v České republice. Tato sociální síť byla spuštěna 28. června 2011. Služeb sociální sítě Google+ využívá na světě více než jedna miliarda lidí a očekává se, že obliba této sítě se bude stále zvyšovat. Hlavní dominantou Google+ jsou takzvané kruhy, do kterých je možné přidávat své přátele či známé a poté s nimi sdílet své názory a myšlenky, hudbu, fotografie a jiné. Velkou výhodou této sociální sítě je propojení s ostatními službami, které nám Google nabízí a které jsou stále více využívány.

Na rozvoj sociálních sítí má vliv i rostoucí popularita tzv. chytrých telefonů, které jsou stále více cenově dostupnější a sociální sítě jsou jedním z hlavních lákadél pro podporu jejich prodeje.

Z hlediska oblíbenosti a návštěvnosti českých sociálních sítí lze vyzdvihnout portál Lide.cz či Spoluzaci.cz. Lide.cz je jeden z nejnavštěvovanějších českých webů. Provozuje ho firma Seznam.cz, a. s. Je druhou největší českou sociální sítí. Prvenství

patří sociální síti Spoluzaci.cz, která sdružuje současné i bývalé spolužáky v rámci České republiky.

1.7 Statistika

Zde zmíním některé zajímavé statistiky¹³. V dnešní době jsou sociální sítě jasným fenoménem, který navštěvují čtyři z pěti uživatelů internetu. Nejvíce uživatelů má nejpopulárnější Facebook, a to kolem 900 milionů, druhý je Twitter s dvěma sty miliony, LinkedIn s více než stem miliony a Google + s devadesáti miliony uživatelů. Z těchto čísel je zřejmé, že mnoho uživatelů má profil na více sociálních sítích a každou z nich využívá jiným způsobem. Lidé se k sociálním sítím připojují nejčastěji přes počítač, dále pak přes mobilní telefon či pomocí čteček, herních konzolí, iPadu či televize. Zde je nutno poznamenat, že každý rok stoupá obliba mobilních aplikací pro sociální sítě.

Zajímavostí také je, že tahounem růstu sociálních sítí nejsou mladí lidé, ale věková skupina nad 55 let a to z toho důvodu, že většina mladých uživatelů již účet má, zatímco starší lidé si na nové možnosti a funkce teprve zvykají.

Je důležité si uvědomit, že mezi sociálními sítěmi jsou značné rozdíly. Každá síť je jiná, snaží se oslovit jinou skupinu lidí a tomu se také přizpůsobuje. Tato pozoruhodná statistika nám tedy ukazuje, že uživatelé sociální sítě LinkedIn mají nejvíce magisterských diplomů, MySpace se daří generaci nejnižšího věku, Facebook mají v oblibě ženy, zatímco Twitter upřednostňují Afroameričané.

Je zajímavé, že Češi mají své typicky české rysy na sociálních sítích. Nejpoužívanější u nás je Facebook, dále pak Lide.cz či Spoluzaci.cz. Twitter si u nás velkou oblibu nezískal a využívají ho výhradně lidé pracující v médiích či informacích. Oproti tomu u nás roste zájem o poměrně novou sociální síť, Google Plus. Češi jsou dle průzkumu společnosti Intel nejnáruživější uživatelé sociálních sítí. Mnoho uživatelů si ze sociálních sítí udělalo ranní rituál. Před odchodem do práce mají snídani, kávu, sprchu, ale také stihnout zkontrolovat e-maily a sociální sítě, kdy často před odchodem z domova do práce ještě napíší něco na zeď nebo připojí komentář. Čtyři z pěti dotazovaných uživatelů sociálních sítí kontrolují svůj status minimálně jednou denně, z toho 5% častěji než jednou za hodinu, 35% třikrát až čtyřikrát denně a 41% jednou denně. Jsme tedy šampiony v intenzitě přístupu na sociální sítě.

¹³ viz pozn. 7.

2 Sociální sítě ve výchovném procesu

2.1 Vhodný věk pro založení účtu na sociální síti

Vhodný věk pro založení účtu na sociální síti nelze přesně určit. Nejpoužívanější sítí dnešní doby je Facebook, který se stal pro mnoho lidí nedílnou a každodenní součástí života. Tuto síť využívají všechny věkové skupiny od dětí až po seniory. Průzkumy¹⁴ ukazují, že služeb Facebooku využívají již desetileté děti, a to i přesto, že v podmínkách užívání, které musí každý při registraci odsouhlasit, je požadován minimální věk třináct let. Dokonce některým dětem, které nedosáhly věku třinácti let, napomáhají s registrací rodiče, kteří se tímto podílejí na porušování závazných podmínek užívání.

Důvodem, proč je přístup k sociálním sítím věkově omezen, je americký zákon o ochraně dětí online který stanovuje, jaká data o dětech mohou společnosti sbírat bez svolení jejich rodičů. Někteří rodiče mají problém se rozhodnout, jestli dané omezení budou respektovat nebo svým dětem dovolí lhát o svém věku a tím svolí k porušení nařízení. Jejich stanovisko je takové, že jejich děti ve většině případů používají sociální sítě ke komunikaci s přáteli a rodinou. V tomto způsobu využití neshledávají žádný závažný důvod pro věkové omezení na děti starší třináct let.

Výzkum také ukázal, že rodiče mají obavy o soukromí svých dětí a o jejich bezpečí na internetu. Problém vidí v tom, že oni sami nevědí, co by měli dělat. Téměř všichni rodiče se shodli na tom, že by se děti měly učit o ochraně a odpovědnosti v digitálním prostředí již od prvního stupně základní školy.

Uplatňování výše uvedeného pravidla v podmínkách českých základních škol není jednoznačné. Učitelé často vycházejí z názoru, že uvedené věkové omezení nemá oporu v právním řádu České republiky a proto není špatné, jestliže si dítě ve věku dvanácti let vytvoří účet na Facebooku. Musí však být současně poučeno o možných rizicích. Málo uživatelů z řad rodičů ví, že Facebook má Centrum rodinné bezpečnosti¹⁵, kde je uvedeno velké množství informací pro rodiče, učitele a teenagery týkajících se ochrany soukromí a bezpečného užívání sociální sítě Facebook.

Rodiče by měli být lépe informováni o specifikách virtuálního světa a vědět, jak vést své děti k odpovědnému využívání ICT a internetu. Tato úloha samozřejmě nepatří jen rodičům, ale také pedagogům.

¹⁴ V jakém věku je vhodné mít účet na Facebooku? Metodický portál RVP [online]. [cit. 2013-03-13].

Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14747/v-jakem-veku-je-vhodne-mit-ucet-na-facebooku-.html/>

¹⁵ Centrum bezpečnosti, Facebook [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://theunblock.appspot.com/cs-cz.facebook.com/safety>

2.2 Statistika rodičů

Pro sepsání této statistiky se budu řídit výsledky studie, kterou provedla Česká firma AVG¹⁶, tvůrce známého antivirového programu, která se zabývá chováním mladistvých uživatelů na internetu z pohledu jejich rodičů. Studie se uskutečnila mezi 4 400 rodiči mladých lidí ve věku čtrnácti a sedmnácti lety v jedenácti zemích světa.

Průzkum se především točil okolo nejznámější a největší sociální sítě – Facebooku. Výzkum ukázal, že matky kontrolují své děti více než otcové. Polovina českých rodičů kontroluje, zda je mají jejich děti mezi přáteli a 35 % rodičů sleduje svého potomka bez jeho vědomí, aby zjistili, co provádí. Avšak oproti Američanům nejsou tato čísla nijak vysoká. Zde konkrétně 61 % rodičů sleduje profily svých dětí. K tomuto jevu Tony Anscombe, Senior Security Evangelist AVG, poznamenal, že je nutné zvážit, zda Facebook a další sociální sítě nevytváří nový vztah mezi rodičem a dítětem a jestli ve skutečnosti své dítě nesledujeme. Někteří čeští rodiče mají z používání sociálních sítí svým dítětem obavy. Necelá třetina má strach, že údaje, které zde o sobě sdělují, mohou v budoucnosti ovlivnit jejich vztah, studium nebo práci. Největší obavy rodičů se projeví u fotografií, kde je rozeznatelná poloha jejich zařízení. Celých čtyřicet procent rodičů se bojí, že by tyto údaje mohly být zneužity a jejich děti mohly být sledovány nebo by se daly zjistit informace o místech, kde se jejich děti často pohybují. Prakticky není rozdíl mezi tím, zda se jedná o matku nebo otce, protože strach o své dítě mají stejný. Čeští rodiče vycházejí ve srovnání s rodiči z ostatních zemí jako ti nejméně vyděšení.

Velkou zajímavostí, kterou výzkum přinesl, je to, co si čeští rodiče myslí o stránkách, které jejich děti navštěvují. Pouze 10 % rodičů si myslí, že jejich děti navštěvují gamblerské stránky a jen čtvrtina podezřívá své děti z návštěv pornografie. A nejvíce, třicet pět procent rodičů si myslí, že jejich děti nelegálně stahují hudbu. Zajímavé je, že ve všech třech oblastech svým dětem věří méně otcové.

Čeští rodiče ze všech 11 zemí nejméně důvěřují českým školám a jejich výuce bezpečného pohybu na internetu. Celých 34 % rodičů věří, že pedagogové při této výuce odvádí špatnou práci a dalších třicet procent hodnotí jejich práci jako průměrnou. Oproti tomu ve Velké Británii si 59 % britských rodičů myslí, že školy a pedagogové odvádí dobrou práci.

¹⁶Skoro polovina všech rodičů sleduje své teenagery pomocí Facebooku, zjistil poslední výzkum AVG Technologies, AVG [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.avg.com/cz-cs/tiskove-zpravy.ndi-4599>

2.3 Jak by se rodiče měli postavit sociálním sítím

Sociální sítě se pro mnoho dětí i jejich rodičů staly nedílnou součástí každodenního života. Na jednu stranu se rodiče působení tohoto fenoménu bojí, na tu druhou ho vnímají spíše jako pozitivum. Internet a sociální sítě jsou přitažlivé především tím, že dětem přinášejí zábavu. Jeho prostřednictvím poslouchají hudbu, sledují videa, komunikují s kamarády, ale také je využívají pro přípravu do školy. Facebook je pro mladé lidi nepostradatelný – vše co potřebují vědět, se dozví právě tam. Vytvářejí se zde témata, o kterých pak děti dále diskutují. Hlavní výhodou sociálních sítí je komunikace. Především se jedná o komunikaci s přáteli, rodinou, známými. Dříve přenos sdělení trval několik dní dopisem, v dnešní době díky moderním technologiím se k adresátovi dostane za několik vteřin. Nemusíme čekat, až dotyčnou osobu uvidíme. Prostřednictvím sociálních sítí jí můžeme předat své myšlenky hned, jak nás napadnou. Komunikace je daleko rychlejší, protože neexistují žádné překážky, které by jí bránily v cestě. Další výhodou sociálních sítí je aktuálnost informací. Sociální sítě jsou místem, kde se nachází ohromné množství informací. Uživatel zde zjistí aktuální novinky nejen o přátelích či známých, ale také o tom, co se děje ve světě okolo nás, a to v podobě statusů a zpráv. Ovšem i tyto informace bychom měli brát s nadhledem, protože mohou být nepravdivé.

Sociální sítě neslouží pouze pro komunikaci s kamarády a známými, ale mohou být také zneužity k navazování kontaktů s neznámými lidmi a dokonce i k získávání údajů od dětí. Proto jednou z největších nevýhod a také největší riziko sociálních sítí je ohrožení soukromí a bezpečnosti. Problematické je, že děti často na svých profilech zveřejňují svůj skutečný věk a někteří dokonce své telefonní číslo či adresu bydliště. Je tedy velmi rizikové setkávání dětí s osobou, kterou poznaly na internetu. Jen málokterý rodič ví o všech schůzkách s neznámými lidmi. Zde by měli zakročit rodiče, kteří by svým dětem měli říci co je správné a co ne. Jak se správně na sociálních sítích chovat a jaká data uveřejňovat. Měli by svým dětem říci, že na internetu není vše dovoleno, ačkoli oblast sociálních sítí k tomu nabádá. Mnoho dětí si totiž neuvědomuje související rizika a online sdílí i ty nejosobnější údaje. Výhodou sociálních sítí je totiž anonymita¹⁷, což je základní proměnná, která ovlivňuje chování i cítění lidí v prostředí internetu. Účastníci sociálních sítí pod vlivem anonymity uvádějí více osobních informací, než které by sdělili pod vlastní identitou. Anonymně jednající osoba ztrácí

¹⁷ ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*, 2003, s. 19.

odpovědnost za své činy a chování, a proto si může dovolit chovat jinak, než kdyby jednala v realitě. Avšak i tato výhoda se může proměnit v nevýhodu, protože nikdy nevíme, nakolik jsou podávané informace pravdivé a kdo se skrývá za počítačem.

Děti si také velmi často myslí, že jejich rodiče neumí zacházet s informační a komunikační technikou a mají tedy před svými rodiči značný náskok. Domnívají se, že rodiče nemohou na internetu své děti kontrolovat a někteří rodiče skutečně své potomky nekontrolují. Místo kontroly svého dítěte na sociální síti se snaží, aby jejich potomek dělal něco jiného a to tím, že mu omezí dobu, po kterou může být u počítače. Rodiče by měli kontrolovat své potomky v tom, co dělají na sociálních sítích. Aktivitu dětí na internetu i na mobilu pohlídá například služba SafetyWeb či SocilShield, která slibuje ohlídat jakékoli dětské projevy online napříč všemi sociálními sítěmi při zachování jejich soukromí. Jako další mohou použít služby Minor Monitor, která nabízí komplexní Facebookový přehled rodičům o aktivitách až čtyř potomků a umí mimo jiné zjišťovat věk přátel sledovaných dětí. Také na Facebooku existuje mnoho bezpečnostních opatření pro mladé uživatele nebo jejich rodiče, která Facebook pravidelně rozšiřuje. Účet na Facebooku si mohou založit pouze uživatelé starší třináct let, ale jsou zde miliony mladších uživatelů, jejichž účty správci sociální sítě každý den blokuji.

Bohužel i někteří rodiče dělají „školácké“ chyby. I když to mnoho z nich nepovažuje za důležité a neuvědomují si rizika, dávají na sociální sítě fotky malých, nahých dětí, které mohou skončit v katalogu pedofilů. Nejčastěji rodiče nahrávají fotky dětí do nezabezpečených a veřejných skupin jako je například skupina s názvem „Nejkrásnější miminko na Facebooku“ nebo „Nejkrásnější dítě, soutěž 2012“. Podle odborníků si rodiče v mnoha případech neuvědomují, kdo všechno se k fotkám může dostat. To je však neomlouvá, měli by mít o něčem podobném povědomí, vždyť se jedná o ohrožení jejich dítěte. Problémem navíc může být, že se na Facebooku člověk velice snadno dostane k osobním údajům autora fotky. Tím to ovšem nekončí, k těmto fotkám se mohou dostat i budoucí spolužáci a dítě se tak může stát terčem šikany ze strany vrstevníků.

Jako doporučení pro rodiče navrhuji:

- Bavte se svými dětmi od malička o tom, co na internetu děláte. Snadněji vám pak řeknou, co dělají oni. U malých dětí je na místě technicky omezit přístup k některým aktivitám.

- Nemá smysl zakazovat dětem internet, počítač či sociální sítě, ale naopak je potřeba jim ukázat takové aplikace, ať již na internetu nebo sociálních sítích, které mohou děti obohatit.
- Vysvětlíte dětem, proč je nebezpečné dávat cizím lidem svou adresu, telefonní číslo či jim říkat, do jaké chodí školy.
- Kontrolujte aktivity svých dětí na sociálních sítích pomocí nástrojů rodičovské kontroly nebo specializovaných programů a aplikací.
- Vysvětlíte dětem, proč se nesmí sami scházet s někým, koho znají pouze prostřednictvím internetu. Popřípadě jim nabídněte variantu, že setkání se může konat pouze pod vaším dozorem.
- Pokud získáte pocit, že něčemu nerozumíte nebo že se změnilo chování vašeho dítěte, nebojte se obrátit na odborníky.
- Sami se svými dětmi nikde nechlubte.

2.4 Nejohroženější skupina - dospívající

Největší dopad mají sociální sítě na dospívající, kteří navštěvují druhý stupeň základní školy a vstupují tak do druhé dekády svého života. Vstupují do období dospívání neboli adolescence¹⁸. V tomto specifickém období se komplexně mění jejich osobnost. Dochází k postupným biologickým změnám, se kterými se musí dospívající vyrovnat a které jsou spojeny s rozvojem osobnosti, ale i ke změnám somatickým, psychickým a sociálním. V tomto věku se také buduje vlastní identita¹⁹. Mladí lidé začínají poprvé skutečně vnímat, kdo jsou, zkoumají své způsoby chování v různých prostředích, skupinách lidí, zkoumají své životní úlohy. Přitom často pocítují, že se jinak chovají v domácím prostředí, v prostředí kamarádů nebo školy. Hledají sami sebe a často se sami sebe tážou, kdo vlastně jsou. Každý dospívající se v tomto období snaží být co nejméně závislý na rodičích. Vytváří si velmi silné vazby mezi vrstevníky, kteří se pro něj stávají hlavní hybnou silou jejich vývoje, protože právě skupina vrstevníků se stává místem, kde je dospívající přijat jako rovnocenný partner. Dospívající vrstevníky poji podobné zájmy či problémy, které se velmi liší od dospělých. Pokud je dospívající akceptován skupinou vrstevníků, tak mu to přináší uspokojení, jistotu, kladné hodnocení, které dále souvisí s budováním kladného sebehodnocení, které je vlivem mnoha změn v tomto období nabouráno. Dospívající se stává závislým na skupině

¹⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*, 2004, s. 170.

¹⁹ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: [obor v pohybu]*, 2007, s. 118.

vrstevníků, přijímá jejich názory, styl oblékání, vyjadřování, gestikulace, hodnotí situace, místa, čímž začíná tvořit svoji individualitu a začíná se osamostatňovat²⁰.

Z těchto důvodů se dospívající velmi často setkávají nejen na sociálních sítích, vzájemně komunikují, a tak si vytvářejí vlastní názory, postoje a budují svou vlastní osobnost. Právě kamarádi jsou první skupinou, ve které si dospívající lidé utvářejí vlastní identitu, vznikají skupiny s typickým oblékáním a chováním. Na sociálních sítích mají možnost rychlého zisku přátel, stačí jen kliknout a hned můžou mít nového „přítele“. Dospívající se často na sociálních sítích stávají závislí, čímž přicházejí o většinu svého volného času. Málomnozí uživatel si uvědomuje, kolik času mu zabírá činnost na sociálních sítích. Myslím, že tuto otázku by si měl položit každý, nejenom dospívající. Kolik času doopravdy trávíme na sociálních sítích? Toto je velice závažná otázka, jejíž zodpovězení může ochránit uživatele před závislostí. Existuje totiž spousta lidí, kteří nedokážou bez sociálních sítí vůbec existovat. Při každé volné chvíli kontrolují, zda se na sociální síti nestalo něco nového, vyhledávají a kontaktují přátele a jakmile jsou od sociální sítě odloučeni na delší dobu, bývají nervózní. Sociální sítě mají ještě jednu negativní vlastnost a tou je slábnutí vyjadřovacích schopností. U člověka, který komunikuje především pomocí sociálních sítí, se snižuje úroveň vyjadřovacích schopností, protože sdělení na síti je formulováno stručně a heslovitě. Je zde specifický způsob řeči, který používá různé zkratky (mmnt – moment, z5 – zpět, atd.). Častým jevem také je, že uživatelé ztrácejí schopnost správně formulovat své myšlenky a ve svém psaném projevu mají více gramatických chyb. Dále si musíme uvědomit, že takto komunikující uživatelé se nevidí, neslyší, necítí, proto komunikace probíhá pouze pomocí zjednodušeného psaného jazyka. To, jak e-komunikace ovlivní život jedince, záleží do jisté míry na samotném jedinci, jak ji využije ke svému prospěchu a naopak, jak se dokáže ubránit před negativy.²¹

2.5 Sociální sítě ve školním prostředí

Škola je nucena zaujmout k fenoménu sociálních sítí nějaké postavení. Nelze ho ignorovat, je však potřeba žákům razantně vysvětlit, že počítač slouží hlavně jako pracovní nástroj, který nám umožňuje řešit pracovní povinnosti a získávat důležité informace pro vzdělávání. Dále je třeba, aby učitel dokázal využít tvořivosti a znalostí žáků k tomu, aby bylo možné používat všechny nové technologické principy ve výuce a

²⁰ ŘÍČAN, Pavel, pozn. 18, s. 181.

²¹ RYBKA, Michal, MALÝ, Ondřej. *Jak komunikovat elektronicky*, 2002, s. 48.

vzdělávání. Krom toho je nutné, aby učitelé i rodiče upozorňovali žáky na možná rizika, která souvisejí se vstupem do virtuálních sociálních sítí.

Nejčastější používaná forma výuky v České republice je tak zvaná frontální výuka, kdy učitel pracuje se všemi žáky najednou, v jedné třídě se stejným obsahem. Nepatří sem však pouze monologický výklad učitele, ale také zadaná samostatná práce, společná kontrola úkolů, shrnutí učiva, hodnocení žáků. Tato forma bývá často kritizována hned z několika důvodů. Znalosti žáků mohou být mělké (bez dostatku zkušeností), pedagog nebere ohledy na pomalejší a nepříliš nadané žáky, nevyžaduje aktivitu a nerozvíjí kompetenci k učení. Interaktivní druh výuky je pro učitele náročnější na přípravu vyučování, protože musí velmi rozumně volit metody práce, motivovat žáky v průběhu celé vyučovací hodiny, zabezpečit zpětnou vazbu a tak dále. U učitelů, kteří mají problémy s kázní při výuce, rostou ve třídě výchovné problémy. Jedním z mnoha způsobů, jak zlepšit výuku, je volba jiných organizačních forem, například skupinové formy či kooperativní výuky.

Skupinová forma vyučování je taková, kdy se žáci rozdělí do menších skupin, ve kterých spolupracují na řešení společného úkolu.²² Každá skupina může pracovat samostatně nebo s ostatními skupinami a to například tak, že výsledky jednotlivých skupin tvoří jeden hromadný výsledek.

Kooperativní výuka je postavena na účasti žáků při řešení složitějších problémů (úloh).²³ Kooperativní uspořádání výuky předpokládá spolupráci všech zúčastněných při dosahování cílů. Výsledky jedince jsou podporovány činností celé skupiny a celá skupina má prospěch z činnosti jednotlivce.

Sociální sítě tedy nabízejí prostředí, v němž může skupinová a kooperativní výuka probíhat a být tím obohacena. V tomto kontextu je sociální síť chápána jako doplněk, který rozvíjí možnosti kooperativní a skupinové výuky s využitím nových informačních a komunikačních technologií, sociálních sítí a internetu. Žákům poslouží jako komunikační kanál a prostředí, ve kterém spolu mohou navzájem komunikovat, sdílet soubory, řešit problémy a podobně. Jelikož jsou sociální sítě v dnešní době mezi žáky populární, dalo by se očekávat, že by žáci jejich využití pro vzdělání uvítali a došlo by tak k žádoucímu zpestření a oživení výuky. Zde je samozřejmě zapotřebí dodatečná práce učitele, který musí být kreativní a musí věnovat čas přípravě a vymýšlení úloh, které jsou pro práci v sociální síti vhodné a zajímavé.

²² JANIŠ, Kamil. *Obecná didaktika - vybraná tematika*, 2010, s. 49.

²³ JANIŠ, Kamil, pozn. 22, s. 52.

Sociální síť Facebook umožňuje vytvářet uzavřené skupiny lidí, které spolu mohou vzájemně komunikovat a sdílet datové soubory. Tato funkce se dá využít při nejrůznějších kolektivních projektech. V projektové výuce se nemusí používat pouze Facebook, ale můžeme sem zařadit i další sociální sítě jakou např. Spoluzaci.cz. Výhodou této formy výuky je navázání na zájem žáků o nové technologie a zpestření didaktických metod. Když tedy spojíme poměrně nové technologie se staršími postupy, můžeme novým způsobem využít didaktické hry a probudit zájem žáků o historii, politiku, kulturu. Použití moderních technologií zvyšuje respekt žáků k učiteli, protože mnoho mladých lidí opovrhne současnou střední generací, která nezná a není tím pádem schopna využívat všechny způsoby internetové komunikace. Toto se samozřejmě týká i pedagogů, kteří své znalosti čerpají pouze z dříve nabytých a naučených informací a nejsou schopni reagovat na nové, moderní technologie a pomůcky. Učitel by při své práci měl využívat zájmů žáků a studentů a nechat je využívat nové způsoby komunikace. To lze jedině v tom případě, že pedagog je sám velmi dobře obeznámen s technologiemi, dokáže s nimi pracovat a tím i ovlivnit výsledek tak, aby sloužil jeho didaktickým cílům.

2.5.1 Využití sociálních sítí v domácí přípravě

Současné programové vybavení počítačů napojených na internet poskytuje pedagogovi takové možnosti individuální práce se žáky a studenty, které ještě nikdy neměl. Jak již uvádí předchozí kapitola, sociální síť Facebook umožňuje vytváření uzavřených virtuálních skupin, které mohou propojit žáky do výkonnostních skupin. Mezi těmito skupinami a jednotlivými žáky může probíhat přímá komunikace. Pedagogové mohou pomocí sociálních sítí poradit i rodičům, kteří se snaží kontrolovat domácí přípravu žáků, ovšem leckdy neumí svému dítěti při jeho práci poskytnout vhodnou radu. Jde o to, aby učitel uměl vhodným způsobem vytvořit v dané sociální síti skupiny a jejich závazná pravidla, aby využil tvořivosti žáků a jejich zkušeností s prací na internetu, a postupem času s pomocí žáků jako jeho rovnocenných partnerů tento způsob výuky zrealizoval a optimalizoval.²⁴ Vhodnou kombinací výukových materiálů a dalších programů, které můžeme umístit do skupiny na sociálních sítích, je možné zvýšit efektivitu výuky a vnést do ní větší dynamiku. Při takové výuce je možnost využít toho, že žáci velkou část látky zvládli v individuální přípravě. Takový způsob

²⁴ Výchova ke zdraví: souvislosti a inspirace, Editor Evžen Řehulka, 2010, Škola a zdraví pro 21. století, s. 87.

může vést k tomu, že výuka ve škole může v mnohem větší míře využívat metod, jako je diskuze, exkurze, tvorba různých projektů, propojování látky z více předmětů, promítání filmů, videí a podobně. Velice důležitým a velmi podstatným kladem vytváření skupin na sociálních sítích je fakt, že může vést k odbourání šikany, protože žáci, kteří jsou v kolektivu třídy jejími iniciátory, nemusejí být, a velmi často to také nedovedou, vůdčími osobnostmi na sociální síti. Pedagog pomáhá k potlačení jejich vlivu vhodnou kombinací pracovních skupin na sociální síti, kde může individuálně zvýraznit nadání šikanovaných žáků a potlačit agresivitu iniciátorů. Tímto způsobem je možné nenásilně zlepšit poměry ve třídě.

2.5.2 Sociální síť jako nástroj pro zlepšení vztahů mezi spolužáky

Současné poměry ve škole, především ve velkých městech, příliš neprospívají vytváření a utužování přátelství mezi žáky v jednotlivých třídách, ani mezi třídami. Dnešní společnost je založena na individualizaci vztahů. Stále více žáků a studentů méně sportuje, řada mladých lidí tráví čím dál více času u počítače, televize a podobně. Vytvořením vhodných skupin sociálních sítích umožňuje spolužákům propojení mezi sebou, ale také být v kontaktu s žáky vyšších a nižších tříd. To může vést k tomu, že se v mladých lidech vytvoří pocit sounáležitosti s danou školou. Také se ukazuje, že sociální síť žáky povzbuzuje ke společným akcím, které se už nemusejí konat ve světě sociálních sítí, tedy virtuálním, ale ve světě reálném. Za příklad si uveďme odklad státních maturit, kdy žáci na Facebooku založili skupinu „Nechceme státní maturitu“²⁵, do které se přidalo mnoho tisíc členů. Všichni členové této skupiny drželi pohromadě, což je motivovalo k dotažení boje do konce. Základem je, aby si učitelé uměli poradit a dokázali vyhledat vhodné iniciátory sportovních, turistických a jiných akcí a aby byli schopni navrhnout přiměřenou náplň těchto aktivit. V sociálních sítích školy je možné dávat podnět k diskusím na společenská témata, jako jsou drogy, agresivita, rasismus a mnoho dalších. Je možné sledovat tvorbu přirozených skupin spolužáků a na jejich základě analyzovat skutečná přátelství a zaujetí v dané komunitě. Vhodným ovlivňováním v reálném světě je možno docílit upravení nevhodných jevů. Velmi se osvědčil postup, kdy právě na analýzách nevhodně vytvářených sociálních vztahů pracuje školní psycholog a výchovný poradce ve spolupráci s třídním učitelem, který se pak vhodnou kombinací pracovních skupin ve třídě i v domácí přípravě snaží situaci

²⁵ Nechceme státní maturitu, Facebook [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/nehceme.statnimaturitu>

řešit. Odborníci doporučují vytvářet pracovní skupiny v sociální síti zejména na základní škole, a to jako nesourodé, sestavené z dívek a chlapců s rozdílným prospěchem. Úkoly pro skupinu musí být voleny tak, aby všichni členové skupiny mohli vyniknout podle svých individuálních schopností.²⁶

2.5.3 Využití sociálních sítí pro komunikaci mezi rodiči a školou a mezi rodiči navzájem

Současné školství se potýká s problémem nedostatečné komunikace mezi školou a rodiči. Interakce se posunula z polohy dominantního vztahu učitele jako kompetentního vychovatele dítěte přes rovnocenný vztah dvou vychovatelů, kteří mají společný zájem na výchově daného jedince, na nezdravý vztah poskytovatele určité služby a zákazníka.²⁷ Na sociálních sítích Facebook nebo Spoluzaci je možné vytvořit komunitu (skupinu), která by vylepšovala vztah pedagoga a učitele jako vztah „zákazník – poskytovatel služby“ na vztah dvou rovnocenných partnerů, kteří spolupracují na co nejvhodnějším pedagogickém působení na žáky a studenty. V současné době bohužel často vznikají komunity rodičů, které se snaží o vytvoření skupiny rodičů jako odpůrců školy. Taková skupina nejčastěji sestává z rodičů, jejichž děti mají výchovné a výukové problémy. Tyto problémy rodiče často řeší v konfliktu s pedagogem, bohužel nikoliv ve spolupráci. Pokud nastane taková situace, je vhodné pokusit se o vytvoření nesourodé skupiny, která se skládá z rodičů, žáků a učitelů. V této síti lze pak využít působení žáků, rodičů a učitelů ke zlepšení atmosféry třídy a školy. Pedagogové v takovém případě musejí vhodně zapojovat ty žáky, kteří dovedou popsat situaci v dané třídě objektivněji než žáci problémoví. Je příhodné v síti kombinovat informace pro rodiče a žáky, zadávání domácích úkolů, jejich společné řešení, doučování, v jedné síti. Takové pracovní prostředí může snížit napětí mezi školou a rodinou.

²⁶ Výchova ke zdraví: souvislosti a inspirace, pozn. 24, s. 88.

²⁷ viz pozn. 26.

3 (Ne)Bezpečí na sociálních sítích

V této kapitole se budu zabývat nevhodným chováním na sociálních sítích, různými druhy nebezpečí, ale také zabezpečením, ochranou a možným zneužitím dat, která uživatelé sociálních sítí poskytují.

Zásluhou toho, že internet je v dnešní době pro nás lehký dostupný a sociální sítě jsou otevřené každému, je bezpečnost na sociálních sítích jedním z nejvíce probíraných témat. Stále více uživatelů zveřejňuje své osobní údaje a fotografie, které jsou často zneužívány nejrozličnějšími způsoby. Někteří uživatelé nedomýšlejí důsledky svého jednání a přijímají všechny žádosti do nejrozličnějších aplikací, ve kterých se mohou ukrývat viry a jiné škodlivé materiály. Také existují takoví uživatelé, kteří si do svého seznamu kontaktů přidávají kohokoliv, jen aby měli co nejvíce „přátel“. Potvrzením přátelství však povolí neznámému člověku přístup na svůj profil a tudíž i zobrazení osobních dat. Mnoho lidí tuto možnost využívá, aby se cítili oblíbení, aby na jejich zdi bylo neustále mnoho příspěvků či aby mohli soupeřit s ostatními, kdo má více přátel. Těmto uživatelům nezáleží na tom, o jakého člověka se jedná a koho si přidají mezi své přátele, jde jim jen o to mít jich co nejvíce.

Soukromí má však pro jedince velký sociální a psychologický význam. Je důležité pro vytváření osobnosti člověka, ovlivňuje jeho sociální vazby, a proto by je měl chránit zejména na sociálních sítích. Jednou ze základních věcí, kterou může udělat uživatel pro ochranu svého soukromí, je správné nastavení zabezpečení svého profilu. Uživatel si nejprve musí zvolit správné a silné heslo. Při jeho volbě se doporučuje, že by mělo být unikátní (mělo by se používat pouze k jednomu přihlášení, nikoli k přihlášení na více sociálních sítích), musí být dostatečně dlouhé a silné a měl by ho znát jen jeho majitel. Za silné heslo se považuje kombinace malých a velkých písmen, číslic a speciálních znaků²⁸. Heslo je jeden ze základních údajů, pomocí něhož se přihlašujeme ke svému účtu na sociální síti. Často se však na důležitost hesla zapomíná a potom se může stát, že je rozšifrováno a na uživatelský účet se přihlásí cizí člověk.

Avšak i přes volbu silného hesla a správného nastavení bezpečnosti profilu může být uživatelské soukromí ohroženo. Nejdůležitějším činitelem je uživatel sám. Dá se říci, že pouze to, co uživatel na sociální síť nenahraje, nemůže nikdo zneužít. Uživatelé by měli pečlivě zvažovat, jaké údaje mohou na sociální síti zveřejnit a které nikoli. Systém sociálních sítí nikdy není tak dokonalý, aby nedovolil únik fotek i z heslem opatřených

²⁸ Silné heslo, Jak napsat ... [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.jaknapsat.cz/silne-heslo/>

fotoalb. Jako příklad uveďme zakladatele Facebooku Marka Zuckerberga, jehož soukromé fotografie se v důsledku chyby zabezpečení objevily na internetu.²⁹ Uživatelé by si tedy měli uvědomit a vědět, že vše, co na sociální síť nahrají či publikují, může být později použito proti nim. Text, který si uživatel zveřejní na profilu, si mohou přečíst jeho učitelé, rodiče či zaměstnavatel. Sociální síť tedy nelze považovat za plně diskrétní a podle toho by k nim měli také přistupovat. Z tohoto důvodu je žádoucí dávat si pozor nejen na to, jaké názory a myšlenky sdílíme pomocí sociálních sítí, ale i na to, jaké informace sami uveřejňujeme. Je nežádoucí zmiňovat se o finančním zabezpečení či majetkových poměrech rodiny, eventuálně kdy se rodina chystá na dovolenou a nemá jím kdo pohlídat byt – tato informace by mohla být klíčová pro potenciálního zloděje.

3.1 Podmínky užívání jednotlivých sociálních sítí

Každá sociální síť je provozována za obecných podmínek, které by měly být každému uživateli dobře známy. Vzhledem k časté obměně těchto podmínek je nutné vždy číst aktuální verzi. Dnešním moderním trendem pro většinu uživatelů bývá nečíst podmínky užívání, což se dá považovat za jednu z největších chyb užívání sociálních sítí. Jak již bylo zmíněno, každý uživatel by měl znát a porozumět podmínkám užívání konkrétní sociální sítě, protože jejich odsouhlasením poskytuje uživatel provozovateli možnost určitým způsobem nakládat s jeho osobními daty, informacemi a s prvky, které jsou chráněny právy k duševnímu vlastnictví, mezi které patří například fotografie a videa. Pokud se uživatel neinformuje o podmínkách užívání, může se nevědomě chovat tak, že bude ohroženo jeho soukromí, bude porušovat ustanovená nařízení nebo mu může být zablokován účet. Poučený uživatel je schopen přizpůsobit své chování na síti pravidlům a tím chránit své soukromí, dokáže respektovat dané podmínky a zabránit zrušení svého profilu či se vyhnout jiným sankcím.

Jako příklad bych uvedla nejrozšířenější sociální síť Facebook, která velmi často mění způsob nastavení soukromí osobního profilu. Navádí méně zkušené uživatele k tomu, aby svůj účet nechali otevřený ostatním lidem, tedy i celému světu. Facebook také usiluje o to, aby profily uživatelů byly veřejné a tím byly podpořeny sociální funkce sítě³⁰.

²⁹ Unikly soukromé fotky Zuckerberga, kvůli chybě Facebooku. In: revue.idnes.cz [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://revue.idnes.cz/unikly-soukrome-fotky-zuckerberga-kvuli-chybe-facebooku-pzf-/lidicky.aspx?c=A111207_131011_lidicky_zar

³⁰ Úvod do sociální sítí: soukromí, Metodický portál RVP [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/15079/UVOD-DO-SOCIALNI-SITI-SOUKROMI.html/>

Dále se obeznámte s nejdůležitějšími podmínkami užívání u nejvyhledávanějších a nejoblíbenějších sociálních sítí.

3.1.1 Facebook³¹

Sdílení obsahu a informací:

Pro obsah chráněný právy k duševnímu vlastnictví, jako jsou fotografie a videa (obsah podléhající duševnímu vlastnictví, DV), nám výslovně udělujete následující oprávnění, v souladu s vaším nastavením soukromí a nastavením aplikací: udělujete nám nevýhradní, přenosnou, převoditelnou, celosvětovou bezúplatnou (royalty-free) licenci na použití veškerého obsahu podléhajícího DV, který zveřejníte na Facebooku nebo v návaznosti na něj (Licence k DV). Tato licence k DV končí, jakmile svůj obsah podléhající DV odstraníte ze svého účtu, s výjimkou případů, kdy jste tento obsah sdíleli s ostatními (pokud jej také oni neodstranili).

Zde lze poukázat na to, jak důležité je uvědomit si, že nahrání fotografie či videa na sociální síť technicky umožňuje provozovateli přístup k takovému obsahu. V případě, kdy uživatel sdílí fotografii s dalšími uživateli, je nutné pro úplné smazání fotografie nejenom, aby fotografii vymazal sám uživatel, který ji vložil, ale aby ji odstranili i uživatelé, kteří ji sdíleli. Do té doby, než se tomu tak stane, má provozovatel stále stejný přístup k dané fotografii, i když si to uživatel nepřeje.

Jestliže obsah podléhající DV odstraníte, bude odstraněn obdobným způsobem, jako při přesunutí do Koše v počítači. Berete však na vědomí, že odebraný obsah může existovat v záložních kopiích po přiměřeně dlouhou dobu (nebude však dostupný ostatním).

Přestože daný obsah bude smazán, neznamená to jeho úplné odstranění ze sociální sítě. Ačkoliv nebude dostupný ostatním uživatelům, může existovat v rezervních kopiích.

Pokud publikujete obsah nebo informace s použitím nastavení Veřejné, znamená to, že povolujete všem (včetně osob mimo službu Facebook) přístup k těmto informacím, jejich použití a jejich spojení s vámi (tj. s vaším jménem a profilovou fotkou).

Zvolí-li uživatel veřejné nastavení, může být velmi ohroženo jeho soukromí a to z důvodu, že k informacím označených jako „veřejné“ mohou přistupovat i lidé, kteří na Facebooku vůbec nemají svůj účet.

³¹ Podmínky použití, Facebook [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.facebook.com/legal/terms>

Bezpečnost

Nebudete shromažďovat obsah nebo informace jiných uživatelů, nebo jinak získávat přístup k Facebooku, pomocí automatických nástrojů (jako jsou vyhledávací roboti, prohledávací moduly nebo scrapery) bez našeho předchozího svolení.

Nebudete se pokoušet zjistit přihlašovací údaje ani získat přístup k účtu patřícímu někomu jinému.

Tyto podmínky mají chránit uživatele před zneužitím jeho účtu na sociální síti. Zároveň zavazuje uživatele k tomu, aby nevníkal na cizí uživatelské účty.

Nebudete šikanovat, zastrašovat ani obtěžovat žádného uživatele.

Nebudete zveřejňovat následující obsah: nenávistné projevy, vyhrožování nebo pornografický; podněcující k násilí; nebo obsahující nahotu či graficky znázorněné nebo bezdůvodné násilí.

Nepoužijete Facebook k činnostem nezákonným, klamavým, škodlivým nebo diskriminačním.

Sociální síť jsou nebezpečným nástrojem útočníků, kteří šikanují či diskriminují ostatní uživatele. Umožňují daného jedince zesměšnit a ponížit před ostatními a to například šířením hanlivých fotografií či videí mezi jeho spolužáky, kamarády, vrstevníky a tak dále. Takové chování porušuje několik bodů uvedených v podmínkách použití, a pokud je dotyčný „nahlášen“, uživatelský účet mu je smazán či zablokován.

Bezpečnost a registrace

Neposkytnete na Facebooku falešné osobní informace ani bez povolení nevytvoříte účet pro nikoho jiného.

Nebudete vytvářet více než jeden osobní účet.

Sociální síť Facebook chce dosáhnout toho, aby se na ní uveřejňovaly pravdivé a platné informace. Proti tomu se brání výše uvedenými podmínkami užívání, v nichž uživateli přikazuje vyplnit své osobní informace podle skutečnosti a vlastnit pouze jeden osobní účet.

Nebudete službu Facebook používat, pokud je vám méně než 13 let.

Vhodný věk k založení osobního účtu na sociální síti je probírán a argumentován v kapitole 2.1. Facebook oficiálně povoluje vytvoření profilu od třinácti let.

Nesdělíte nikomu své heslo (nebo v případě vývojářů svůj tajný klíč), neumožníte nikomu přístup ke svému účtu ani nepodniknete žádné jiné kroky, které by mohly ohrozit bezpečnost vašeho účtu.

3.1.2 Google +³²

Dne 1. března 2012 společnost Google sjednotila podmínky užívání pro všechny služby, které poskytuje (Google+, Google mail, Google maps, atd.). Důvodem pro sloučení těchto podmínek byla jednodušší orientace uživatelů. Uvedené příklady jsou tedy platné pro všechny služby.

Nepoužívejte naše služby k nezákonným činnostem ani k propagaci nebezpečného či nezákonného jednání.

Nešířte obsah, který nabádá k nenávisti nebo násilí vůči skupinám lidí na základě rasy nebo etnického původu, náboženství, postižení, pohlaví, věku, statusu veterána, sexuální orientace či genderové identity.

Dodržování těchto podmínek by měly ochránit uživatele před diskriminací či šikanou.

Nešířte osobní ani důvěrné informace jiných lidí bez jejich souhlasu, například čísla platebních karet, důvěrná čísla identifikačních dokladů nebo hesla k účtům.

Dle těchto podmínek je zakázáno šířit důvěrné informace o jiném člověku. Rozhodneme-li se sdělit na této sociální síti jakoukoliv informaci o svém známém, kamarádovi, zaměstnavateli a tak dále, musíme mít k uveřejnění dat jejich souhlas.

Nepoužívejte bez povolení účty jiných uživatelů. Nepoužívejte naše služby k phishingovým podvodům.

Phishing v překladu z anglického slova znamená „rybaření“. Opatřuje důvěrná data od uživatelů. Používá k tomu způsob „oficiálních dopisů“, kdy jsou uživatelům zasílány e-maily, které na první pohled vypadají jako oficiální dopisy bank či jiných institucí. V takovém e-mailu podstrčí uživateli falešnou stránku, do které má jedinec vepsat své citlivé informace, jako jsou osobní údaje, hesla, mobilní čísla, čísla bankovních účtů a podobně.

Nešířte obsah, který znázorňuje zneužívání dětí, jako je dětská pornografie (včetně kreslené dětské pornografie), ani obsah, který prezentuje děti sexuálním způsobem.

Nešířte obsah, který obsahuje nahotu, znázornění sexuálních aktivit a sexuálně explicitní materiály. Nesměřujte provoz na komerční pornografické weby.

Nešířte obsah zobrazující bezdůvodné násilí. Nevyhrožujte jiným uživatelům a nešíkanujte je.

³² Zásady obsahu a chování uživatelů, Google+ [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.google.com/intl/cs_ALL/+/policy/content.html

3.1.3 Lide.cz³³

Ochrana osobních údajů

Každý Uživatel, který poskytuje provozovateli svoje osobní údaje v rámci služby Lide, uděluje tímto provozovateli svůj výslovný souhlas v souladu s ust. § 5 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů v platném znění, se zpracováním uživatelem poskytnutých osobních údajů. Uživatel poskytuje provozovateli osobní údaje za účelem provozování služby Lide. Uživatel souhlasí se skutečností, že uživatelem poskytnuté osobní údaje budou v rámci služby Lide zveřejněny a zpřístupněny předem neomezenému okruhu osob. Souhlas se zpracováním osobních údajů uděluje Uživatel Provozovateli na dobu neurčitou a tento souhlas může být Uživatelem kdykoliv odvolán, a to formou doporučeného dopisu adresovaného do sídla Provozovatele.

Na sociální síti Lide.cz je zakázáno:

- *urážející, zesměšňující či poškozující aktivita vůči společnosti Seznam.cz , jejím službám, zaměstnancům a spolupracovníkům*
- *vydávání se za člena administrace služby, poškozování služby lide.cz (např. lákání hesel, nabourávání se do systému, rozesílání adres, jenž může vyvolat kolaps PC, atd.)*
- *veřejná aktivita prokazatelně směřující k poškození jiného uživatele (např: klonování profilu a jeho obsahu)*
- *veřejně prezentovaná vulgarita*
- *veřejně umístěné texty, které mohou budit pohoršení*
- *vydávání se za veřejně známé osoby*
- *zveřejňování telefonních čísel jiných osob*
- *zveřejňování fot cizích osob proti jejich vůli*
- *založení a využívání falešného (fake) profilu, kde se uživatel vydává za jinou osobu*

3.1.4 Spoluzaci.cz³⁴

Ochrana osobních údajů

Sociální síť Spoluzaci.cz disponuje stejnými podmínkami jako výše zmíněná Lide.cz, avšak vlastní navíc ustanovení, které se týká poskytnutí informací třetí osobě.

³³ Smluvní ujednání, Seznam [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://registrace.seznam.cz/licenceScreen>

³⁴ viz pozn. 26.

Uživatel, který poskytuje v rámci služby Spolužáci provozovateli osobní údaje třetích osob, prohlašuje, že je oprávněn takového osobní údaje třetích osob provozovateli poskytnout. Provozovatel nenese odpovědnost za pravdivost a přesnost údajů zadávaných třetími osobami a zpřístupněných v rámci Služby Spolužáci.

3.1.5 Zhodnocení

Nelze jednoznačně určit, která sociální síť je pro uživatele nejbezpečnější či nejserióznější. Každá z nich disponuje jinými podmínkami užívání, které se neustále mění a to v závislosti na vývoji informačních a komunikačních technologií a odhalování nových druhů nebezpečí. Žádná sociální síť nedokáže uživateli zaručit stoprocentní bezpečí. Jak již bylo zmíněno, pro uživatele je velice podstatné přečíst si aktuální verzi podmínek užívání a přizpůsobit jim své chování na síti.

3.2 Druhy nebezpečí

3.2.1 Kyberšikana

Šikanu není možno považovat za „trend“ dnešní doby. Dříve k ní samozřejmě také docházelo, ovšem ne v takové míře a zároveň se o ní tolik nemluvilo jako v současnosti. Díky vlivu a rozvoji informačních a komunikačních technologií dochází k přesouvání šikany do virtuálního prostoru – objevuje se tak zvaná kyberšikana.

Kyberšikana bývá také někdy nazývána kybernetická šikana, počítačová šikana, elektronická šikana, šikana online, digitální šikana, kybernetická agrese a podobně.³⁵ Je definována jako opakující se, záměrná a zraňující činnost, která využívá elektronické prostředky jako mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, blogy, sociální sítě a další.³⁶ Tradiční šikana a kyberšikana mají společné to, že pokaždé jde o vztahy mezi lidmi a je nežádoucí. Největším rozdílem mezi nimi je prostor, ve kterém se odehrávají. Tradiční šikana probíhá v reálném světě, kde se útočník a oběť setkají tváří v tvář, oproti tomu kyberšikana používá prostředky informačních a komunikačních technologií a útočníci mohou svou oběť kontaktovat z dálky.

Sociální sítě nabízejí širokou škálu možností využití kyberšikany. Ať již se jedná o sdílení informací, navazování vztahů s ostatními, zapojení se do diskuse a tak dále.

Kyberšikana je nejčastěji spojována s psychickým týráním oběti, které se dá, na rozdíl od fyzického týrání, jen velmi těžko rozpoznat. Oběti kyberšikany často bývají

³⁵ VAŠUTOVÁ, Maria. *Proměny šikany ve světě nových médií*, 2010, s. 75.

³⁶ Kyberšikana, Wikipedie [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>

uzavření a jen málokdy se se svými problémy svěří ostatním. Ať již z důvodu strachu či studu se bojí mluvit o svých potížích i se svými nejbližšími. Na řešení svého problému tak oběti zůstanou samy a dopady kyberšikany pak často vedou k psychickým problémům, v nejhorším případě i ke smrti (sebevraždě) jedince.

3.2.1.1 Formy kyberšikany³⁷

Formy kyberšikany se neustále mění s rozvojem stále nových technologií. Zde vyčlením několik z nich:

Nevyžádaná pošta – obtěžuje příjemce. Může poskytovat nebezpečné rady, kterým uživatelé mohou uvěřit a které mohou negativně působit na jejich psychiku tím, že dokážou vyvolat pocity strachu, obav či nedůvěry.

Rozohňování – je krátkodobá hádka mezi dvěma či více uživateli ve většině případů s pomocí vulgárního, hrubého jazyka, urážek a výhrůžek. Obvykle probíhá ve veřejném prostředí na sociálních sítích, tedy ve veřejných skupinách či diskusních fórech.

Obtěžování – bývá realizováno pomocí výhrůžných zpráv. Probíhá opakovaně a má delší trvání než rozohňování. Útočník nemusí být v přímém kontaktu s obětí, stačí, když se setkají na sociální síti. Obtěžování probíhá pouze jednostranně a to od útočníka k oběti.

Pomlouvání – je zveřejňování grafických, verbálních či zvukových informací o jedinci přes sociální sítě, kdy zveřejněné věci jsou nepravdivé, urážlivé, potupné. K těmto datům mají přístup všichni, ve většině případů kromě oběti, koho si útočník vybere.

Mezi další formy kyberšikany patří vydávání se za jiné osoby, odhalení a podvod, vyloučení či veselé fackování.

3.2.1.2 Specifické znaky³⁸

Anonymita útočníka – na sociálních sítích mohou uživatelé vystupovat pod jakýmkoliv jménem či přezdívkou, což jim zaručuje určitou anonymitu. Díky své anonymitě je útočník velmi těžko polapitelný. Agresor si je své anonymity vědom a dokáže ji řádně zneužít a získává díky ní pocit nedosažitelnosti. To může zapříčinit stupňování útoků, kdy je násilník stále více propracovává a nebojí se ani hrubšího napadení.

³⁷ VAŠUTOVÁ, Maria, pozn. 35, s. 80-88.

³⁸ Co je kyberšikana? E-Bezpečí [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekybersikana>

Změna času a místa útoku – u kyberšikany na rozdíl od tradiční šikany, kdy se útoky opakují na stejném místě a přibližně ve stejném čase, nelze určit čas a místo útoku. Oběť může být atakována po celou dobu připojení na sociální síť nebo jen někdy, v jiný čas a v jinou dobu.

Jiné chování ve virtuálním světě – na sociálních sítích mohou lidé udávat jiný věk či pohlaví, což jim napomáhá k záměrnému manipulování ostatních lidí. Znamená to, že uživatelé se mohou pokusit o činy, kterých by se v reálném světě neodvážili. Může jít o seznamování s opačným pohlavím, komunikaci, ale i vydírání.

Neúmyslnost – z důvodu neosobní komunikace se může stát, že osoba, která jednala ve vtipu, může druhé osobě způsobit bolestné stavy.

3.2.1.3 Útočník

Iniciátorem kyberšikany může být kdokoliv. Ve světě sociálních sítí totiž nezáleží na věku, pohlaví, síle, úspěšnosti či postavení v sociální skupině, ale spíše na znalostech informačních a komunikačních technologií. Původcem kyberšikany se často stává dítě, které tráví více času ve virtuálním světě než v reálném. Rodiče nekontrolují, co dítě na internetu dělá, a to si tudíž myslí, že může působit cokoli a komukoli. Tito jedinci na sociální síti dokážou velmi lehko navázat vztahy a cítí se oblíbeni, což se jim ve skutečnosti nedaří. Tento pocit může vést k posílení sebevědomí těchto jedinců a tím i k silnějším útokům.

3.2.2 Kybergrooming

Kybergrooming je taková forma nebezpečí, při níž nedochází k žádné agresi, jak tomu je kyberšikany. Útočník se snaží vzbudit ve své, nejčastěji nezletilé, oběti důvěru a vylákat ji na osobní schůzku. Výsledkem tohoto setkání je sexuální obtěžování, pohlavní zneužití, fyzické násilí na oběti, zneužití pro dětskou prostituci či výroba dětské pornografie³⁹.

3.2.2.1 Oběť

Obětí kybergroomingu bývají častěji dívky než chlapci, a to ve věku 11-17 let. Je možné předpokládat, že oběti tvoří především ti uživatelé sociálních sítí, kteří zde tráví velké množství svého volného času a navazují zde kontakty s virtuálními kamarády. Děti a mládež jsou k této manipulaci náchylnější, protože nemají tolik životních zkušeností a plně rozvinuté sociální dovednosti. Toho útočníci dokážou velmi dobře

³⁹ Kybergrooming, Metodický portál RVP [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/K/Kybergrooming

využít. Nejčastěji mezi oběti patří děti, které k sobě nechovají velkou úctu a trpí nedostatkem sebedůvěry. Jsou tedy pro útočníka velmi lehkým cílem, protože je lze snadněji citově nebo fyzicky izolovat. Snadnou obětí se stávají děti s emocionálními problémy či děti, které jsou v nouzi. Ty často hledají pomocnou ruku či náhradu za své rodiče, kterou jim nabízejí právě útočníci. Mezi snadnou obětí patří také děti, které jsou naivní a důvěřivé a které se bez zábran baví s neznámými lidmi a nedokážou rozpoznat nebezpečnou komunikaci. Často se také do problému kybergroomingu dostávají adolescenti či teenageři, kteří se již zajímají o lidskou sexualitu. Útočníci je vylákají ven za účelem prozkoumání této nepoznané oblasti.

3.2.2.2 Útočník

Útočníkem může být kdokoli, ať již jedinec s nízkým sociálním statutem, tak uživatel s vysokým postavením. V mnoha případech oběť pachatele zná a bývá na něj citově upoutána. Útočníkem může být také známý rodiny oběti. Většina pachatelů má sklony k pedofilii.

3.2.2.3 Etapy procesu kybergrooming⁴⁰

První etapou kybergroomingu je obvykle snaha vzbudit u oběti důvěru. Například se útočník snaží vcítit do pocitů oběti, chápe její problémy, neustále s ní komunikuje a pomáhá jí tyto potíže překonat. Pachatel s obětí navazuje přátelský kontakt a řeší s ním choulostivá témata jako na příklad manželské problémy, sexuální život dospělých a podobně. Útočníci velmi často zasílají svým obětem pornografické fotografie či videa a zároveň se je snaží odloučit od okolí a to tím způsobem, že hrají roli kamaráda, kterému se mohou se vším svěřit. Většinou v této první etapě se útočník od své oběti dozví telefonní číslo, adresu či zjistí, jakou školu navštěvuje.

Další etapa se vyznačuje kupováním dárků či služeb, kterými si útočník chce vydobýt svoje postavení a podplatit tak dítě.

Následující etapu lze charakterizovat jako emoční závislost na osobě útočníka, který zná osobní informace o dítěti, které si neuvědomuje, jak mocnou zbraň mu poskytl. V této fázi děti také lžou svým rodičům o tom, s kým tráví svůj volný čas, nemluví s nimi o problémech, ztrácí v nich důvěru a jediná osoba, které věří, je útočník.

⁴⁰ Kybergrooming, E-Bezpečí [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpecni.cz/index.php/temata/kybergrooming/125-42>

Předposlední fáze je osobní kontakt, pokud se tak samozřejmě nestalo již v předešlých etapách. Sejit se mohou prakticky kdekoliv, například v ZOO, v parku, v kině, na diskotéce či u pachatele doma.

Poslední etapou je sexuální obtěžování a zneužití dítěte.

3.2.3 Sexting

Výraz sexting pochází ze složení dvou slov, a to sex a textování, což je elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem.⁴¹ Tyto záznamy vznikají především v partnerských vztazích, kdy si partneři vzájemně vyměňují své intimní erotické fotografie. Problém nastává ve chvíli, kdy dojde k ukončení vztahu a jeden z nich se chce druhé osobě pomstít. Mohou tedy zveřejnit a šířit lechtivé fotografie či ostatní erotické materiály na sociálních sítích a tím poškodit bývalého partnera či partnerku.

Sexting je rizikové chování a to hlavně z toho důvodu, že dáváme k dispozici případnému útočníkovi citlivý materiál, který může být zneužit proti nám. Tento materiál může pachatel vystavit na sociálních sítích, kde k němu mají přístup všichni, kterým to bude dovoleno. Může se také stát, že citlivá data mohou na internetu kolovat několik let či je útočník může zveřejnit až po několika letech od jejich vzniku. Oběť může být vystavena tak zvanému harašení či sexuálním útokům kvůli zveřejnění těchto citlivých informací.

Tento druh nebezpečí na sociálních sítích podporuje šíření pornografie mladistvých a dětí, které je celosvětově zakázáno. V České republice se každý případ sextingu posuzuje zvlášť. Některé případy mohou být hodnoceny jako trestný čin, další jako přestupek a u mladistvých se sexting posuzuje jako trestný čin z důvodu ohrožování mravní výchovy mládeže. Při hodnocení vážnosti se zohledňuje, jakým způsobem se dané materiály pořídily a co je na nich zaznamenáno.

3.2.4 Kyberstalking

Kyberstalking je pronásledování, slídění nebo stíhání přátel oběti prostřednictvím online internetových komunikačních prostředků. Zahrnuje opakované zasílání výhružných zpráv, včetně vydírání, nabízení nepožadovaných služeb a věcí či zastrašování určitých uživatelů.⁴² Příмым následkem kyberstalkingu je závažné

⁴¹ Co je to sexting, Sexting [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.sexting.cz/>

⁴² Co je to stalking a cyberstalking?, E-Bezpečí [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/66-23>

narušování soukromí, osobní svobody, bezpečnosti či lidské důstojnosti člověka. V závažných případech poškozuje kyberstalking duševní i tělesné zdraví a dokonce může ohrozit člověka na životě.

3.2.4.1 Útočník

Útočník, neboli cyberstalker, systematicky, pomocí promyšlených postupů, obtěžuje svou oběť nevyžádanou a nechtěnou pozorností. Mezi jeho hlavní vlastnosti patří vytrvalost a systematickost. Postavy těchto útočníků jsou často vymyšlené, proto je velmi těžké jejich dopadení. Útočník se velmi často opírá o informace, které o své oběti získal z reálného světa a na tom staví své výhrůžky (vím, co děláš, vidím tě, vím, co máš na sobě atd.). Cyberstalker zastrašuje své oběti, což obvykle přechází až na její fyzické pronásledování, například cestou do školy, cestou domů, čeká na ni před domem. Výjimečné nejsou ani výhrůžky přímého násilí, kdy pachatel vyhrožuje své oběti zabitím. V rámci cyberstalkingu dochází často ke snaze zostudit oběť, a to šířením nepravdivých informací pomocí internetu do okolí oběti (škola, práce, přátelé aj.). Největší motivací útočníka, tedy to, proč cyberstalking koná, bývá nejčastěji snaha o získání moci nad obětí, a to především pomocí strachu. Jeho největší síla spočívá ve znalosti oběti a v informacích o ní, které shání proto, aby jeho hrozby vypadaly více realisticky a aby u oběti vyvolávaly čím dál větší strach.⁴³

3.2.5 Netholismus

Netholismem je označováno patologické užívání internetu v jakékoliv formě. Hranice mezi pouhým zájmem a závislostí bývá velmi těžko rozeznatelná, protože dnes se málokdo objede bez přístupu na internet. Nejvíce ohroženy jsou děti a dospívající, kteří se nedokážou tolik bránit a mohou tak častěji podléhat rizikům.

Je zjištěnou skutečností, že dlouhodobé používání internetu se odráží na lidské psychice. Reakcí na neuspokojivé osobní zázemí jedince může být přehnaný zájem o virtuální komunikaci a neustálé hledání virtuálních vztahů. Existuje také nebezpečí, že jedinec začne dávat přednost virtuálním vztahům před vztahy osobními, skutečnými a to z důvodu, že ve virtuálních vztazích získává pocit většího porozumění a obohacení, než je tomu u vztahů osobních. Internetový svět a tedy i sociální sítě se pro uživatele stávají natolik lákavé, že je ochoten mu obětovat všechn svůj volný čas a reálný život se může zúžit pouze na uspokojení základních fyziologických potřeb.

⁴³ viz pozn. 42.

Mezi příznaky netholismu patří neustálé myšlenky na připojení se k internetu. Pokud jedinec není připojen a neprovádí svou oblíbenou činnost je nesoustředěný a dostávají se velmi nepříjemné psychické či fyzické pocity.⁴⁴ Také dochází ke zvyšování prahového efektu, kdy uživatel potřebuje stále „větší“ dávky, aby dosáhl pocitu libosti a uspokojení. Když se netholikům naruší virtuální svět reálnými problémy, dochází ke konfliktu mezi uživatelem a okolím.⁴⁵

3.2.6 HOAX

Slovo hoax je anglického původu a dalo by se přeložit jako falešná zpráva, mystifikace, novinářská kachna, podvod, poplašná zpráva, výmysl či žert. Lze jím také označit šířenou zprávu, která obsahuje nepřesné, zkreslující informace, účelově upravené polopravdy nebo směsku polopravd a lží.

Ačkoli se šíření hoaxů může zdát neškodné, není tomu tak. Hoax obtěžuje příjemce, zbytečně zatěžuje servery a linky, a může poškodit jinou osobu či společnost prozrazením důvěrných dat. Dále tyto zprávy mohou sloužit k vyvolání paniky na internetu. Cílem sdělení může také být vystrašení uživatele a ovlivnění jeho chování.

Typický text poplašné zprávy obsahuje určité body, podle kterých lze rozpoznat, že se jedná o hoax. Prvním bodem bývá popis nebezpečí (útoky na počítač, falešné prosby o pomoc, fámy o mobilních telefonech, petice a výzvy, snadné výdělky, řetězové dopisy atd.), dále popis ničivých účinků nebezpečí, varování přichází od důvěryhodných zdrojů, výzva k dalšímu rozeslání.

3.3 Prevence

V České republice se na prevenci, poradenství či přímé práce jak v oblasti lektorské, tak především při práci s klienty podílí několik sdružení a organizací. Především se jedná o internetové portály, které spolupracují s Národním centrem bezpečnějšího internetu (NCBI). Jeho posláním je přispívat k bezpečnějšímu užívání internetu, moderních informačních a komunikačních technologií, k osvojování etických norem v online komunikaci a napomáhat předcházení a snižování možných sociálních rizik spojených s jejich užíváním.⁴⁶ Projekt pracuje s podporou Evropské komise v rámci

⁴⁴ ŠMAHEL, David, pozn. 17, s. 58.

⁴⁵ Netholismus, Nebud' oběť [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?page=netholismus>

⁴⁶ O nás, Národní centrum bezpečnějšího internetu [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.ncbi.cz/>

programu Safer Internet. Partnery projektu jsou neziskové organizace Sdružení linka bezpečí a Online Safety Institute.

3.3.1 Saferinternet.cz

Saferinternet.cz je projekt, který usiluje o zvýšení povědomí o bezpečnějším užívání internetu. Napomáhá ke vzdělávání a výzkumu v této oblasti. Podporuje především výchovu dětí, které ohrožuje nevhodné a závadné chování na internetu. Bojuje proti šíření ilegálního, zejména pedofilního obsahu na internetu.

Snaží se sledovat trendy a přinášet aktuální informace, které se týkají vývoje v oblasti online technologií a rizik.

3.3.2 Bezpečně online

Internetový portál Bezpečně online má výchovně vzdělávací charakter. Zaměřuje se na děti a dospívající, u kterých podporuje bezpečné a sebejisté používání internetu a nových komunikačních technologií. Sem patří na příklad bezpečné užívání finančních online služeb, ochrana soukromí.

Tento portál není určen pouze pro děti a dospívající, ale slouží také jako základní metodická podpora učitelům a rodičům.

3.3.3 Horká linka

Horká linka je kontaktní centrum přijímající hlášení týkající se nezákonného obsahu na internetu. Jejím hlavním cílem je bránit šíření ilegálního materiálu, a to například: dětské pornografie, rasismu, xenofobie, sebepoškozování, výzev k násilí a nenávisti a tak dále.⁴⁷ Pokud uživatel na takový obsah narazí, může ho nahlásit jako nelegální. K tomu slouží tak zvané „Červené tlačítko“. Tato aplikace je volně přístupná. Lze ji nainstalovat tak, že se po její instalaci do panelu nástrojů internetového prohlížeče přidá již zmíněné Červené tlačítko. Oznámení nelegálního obsahu je anonymní, avšak z důvodu doplnění informací bývá často nutná komunikace s ohlašujícím. Jestliže tedy na internetu narazíte na nelegální obsah, jedním stisknutím Červeného tlačítka odešlete anonymní zprávu na horkou linku, která obsah vyhodnotí a dále podle závažnosti je tato informace předána Policii ČR.

⁴⁷ Jak funguje horká linka, Horká linka [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.horkalinka.net/jak-funguje-horka-linka>

3.3.4 Linka bezpečí

Linka bezpečí má charakter krizového centra napomáhajícího dětským obětem internetové kriminality. Jestliže se dítě cítí ohroženo nebo obtěžováno prostřednictvím internetu, může se obrátit na krizovou linku či na e-mailovou poradnu, kde odborní konzultanti poskytnou dítěti nezbytnou psychosociální pomoc. Linka bezpečí také provádí kampaně, které jsou zaměřené na děti a rodiče a mají za cíl varovat před potenciálními riziky internetu.

3.3.5 E-Bezpečí

Samostatně stojícím projektem je E-Bezpečí. Projekt je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého ve spolupráci s dalšími organizacemi.⁴⁸ Cílem projektu je analýza nebezpečných komunikačních praktik vázaných na elektronickou komunikaci. Zaměřuje se na nebezpečné internetové fenomény a specializuje se především na kyberšikanu a sexting, kybergrooming, kyberstalking, hoax, spam, rizika sociálních sítí či zneužití osobních údajů v prostředí elektronických médií. Projekt E-Bezpečí nabízí vzdělání v oblasti předcházení a řešení problematických jevů chování na internetu pro děti a vyučující. Věnuje se také tvorbě metodických materiálů, provozuje internetovou poradnu. Mezi cílové skupiny projektu patří žáci a studenti (od 1. stupně ZŠ), učitelé, preventisté sociálně patologických jevů, metodici prevence, policisté (městská policie, Policie ČR), manažeři prevence kriminality, vychovatelé a v neposlední řadě také rodiče.

Pro tento projekt jsou velmi důležité terénní práce s nejrůznějšími cílovými skupinami, pomocí nichž je možné jak zmapovat konkrétní nebezpečné jevy, tak možnosti prevence a obrany.

⁴⁸ Informace o projektu, E-Bezpečí [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>

4 Návrh vyučovacích hodin

S růstem možností využití výpočetní techniky souvisí pravidla, která slouží k ochraně a zajištění bezpečí jejich uživatelů. V této kapitole jsou nastíněna témata kyberšikany, ochrany soukromých údajů, obrany proti nebezpečí a hoaxu, která souvisí s užíváním sociálních sítí a jejich aplikace do šesti vyučovacích hodin pro žáky sedmé až deváté třídy.

K jednotlivým hodinám jsou vytvořena různá didaktická cvičení. Při jejichž tvoření jsem se inspirovala knihou Vanessy Rogersové – *Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*⁴⁹ a internetovým portálem *Bezpečně online*⁵⁰. Tato cvičení slouží pro individuální i skupinovou práci. K žádné z uvedených aktivit nejsou nutné odborné znalosti žáka z oblasti sociálních sítí. Tyto aktivity jsou založeny na rozvíjení dovedností, přístupů a znalostí. Nutí žáky přemýšlet o svých názorech a přístupu k sociálním sítím a mají za cíl vytvářet dovednosti, které podporují rozvoj jejich asertivity a odolnosti vůči nebezpečným jevům v tomto prostředí.

Každá z těchto hodin se snaží rozvíjet klíčové kompetence k učení, kdy se žáci budou učit vyhledávat, třídit, efektivně propojovat informace a získané výsledky porovnávat. Rozvíjejí i kompetenci komunikativní, kdy se žáci budou učit formulovat svoje myšlenky a názory, naslouchat druhým, snažit se jim porozumět a zapojovat se do diskusí, kde si dokážou obhájit svůj názor. Dále se budou učit využívat ICT pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem a s ostatními komunikovat tak, aby tato komunikace nebyla nebezpečná a vedla ke kvalitní spolupráci. Rozvíjena je také kompetence k řešení problémů. Žáci se učí myslet kriticky a využívat dosavadních zkušeností stejných nebo podobných problémů k objevování různých variant řešení. Dále bude rozvíjena kompetence sociální a personální, kdy se žáci budou učit účinně spolupracovat ve skupině, podílet se na příznivé atmosféře v týmu, přispívat k diskusi v malé i velké skupině. Také dokážou chápat potřebu efektivní spolupráce s ostatními při řešení zadaného úkolu a respektovat různé pohledy druhých. Poté bude rozvíjena kompetence občanská, a to tím, že se žáci budou učit vcítit do situací ostatních lidí, odmítat útlak a hrubé zacházení a uvědomovat si povinnost postavit se problémům.

⁴⁹ ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana : pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*, 2011, 97 s.

⁵⁰ Pro rodiče a učitele, *Bezpečně-online* [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.bezpecne-online.cz/pro-rodice-a-ucitele.html>

4.1 1. hodina – podvědomí o pojmu kyberšikana

Cíl hodiny: Žák má podvědomí o pojmu kyberšikana.

Téma hodiny: V této hodině se žáci na konkrétním příkladu seznámí s nebezpečím kyberšikany. Zamyslí se nad možnými motivy hlavního protagonisty filmu a nad tím, jak by v dané situaci jednali sami.

Obsah hodiny:

1. Film – Cyber-bullying – Kyberšikana (6 minut)

Hodina začíná krátkým filmovým spotem, který žáky uvede do problematiky kyberšikany. Tento film je jedním z videí internetových stránek [ww.nebudobet.cz](http://www.nebudobet.cz)⁵¹, která se touto problematikou zabývá. Video pojednává o chlapci, který je šikanován svými spolužáky a to jak ve školním prostředí, tak i v tom virtuálním pomocí internetu a mobilního telefonu. Tento spot končí tragicky, kdy chlapec spáchá sebevraždu skokem z okna.

2. Metoda asociačního kruhu (19 minut)

Po zhlédnutí filmu následuje metoda asociačního kruhu. Tato metoda spočívá v tom, že se žáci posadí do kruhu a každý z nich postupně vysloví svůj názor na to, jak na něj daný film zapůsobil, jaký z něj mají dojem. Ostatní žáci názory druhých nekomentují. Po vyslovení názoru všemi proběhne shrnutí dojmů (kolika lidem se film líbil, nelíbil, pro kolik lidí byl depresivní či nikoli a tak dále)

3. Diskuse – jak by se na místě některých z postav zachovali oni (20 minut)

Po zhodnocení metody asociačního kruhu přichází na program diskuse, která má vést žáky k zamyšlení, proč se daní lidé ve filmu takto zachovali, co je k tomu vedlo a jak by se v jejich situaci zachovali oni.

Pomůcky: filmový spot

⁵¹ Videá, Nebud' obětí! [online]. [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?page=videa>

4.2 2. hodina – definice pojmu kyberšikana

Cíl hodiny: Žák je schopen vystihnout obsah pojmu kyberšikana.

Téma hodiny: Tématem této hodiny je definice pojmu kyberšikana. Žáci dle vlastních zkušeností vytvoří definici kyberšikany, kterou následně prodiskutují.

Obsah hodiny:

1. Metoda Placemat (22 minut)

Metoda Placemat se zakládá na tom, že doprostřed mezi žáky rozdělené do skupin po čtyřech se položí papír, ve kterém je nakreslen obdélník spojený s rohy papíru. Tím vzniknou čtyři oddělená políčka a jeden prostřední obdélník. Každý člen čtyřčlenné skupiny poznamená do jednoho políčka své myšlenky (každý sám za sebe!). Poté se papír otočí o devadesát stupňů. Po otočení si daný žák potichu přečte, co tam napsal spolužák a popřípadě k tomu může napsat nějaký komentář či obrázek. Takto se papír otáčí dál, dokud se před žákem neobjeví jeho původní políčko (tj. to políčko, do kterého psal). Od této doby mohou účastníci skupiny spolu komunikovat a jejich úkolem je shodnout se na společném názoru (definici) a vepsat ji do obdélníku uprostřed papíru.

2. Vyslovení skupinových definic (3 minuty)

Skupinou určený jedinec přečte definici, na které se jako skupina shodli.

3. Diskuse nad definicemi (15 minut)

Po vyslovení všech definic proběhne diskuse nad různorodostí definic.

4. Zhodnocení diskuse (5 minut)

Jako zhodnocení diskuse by měl být závěr, že pro kyberšikanu neexistuje jednotná definice!

Pomůcky: papír velikost A3, pero, barevné fixy

4.3 3. hodina – projevy a důsledky kyberšikany

Cíl hodiny: Žák si je vědom projevů a důsledků kyberšikany.

Téma hodiny: Žáci definují projevy kyberšikany a uvědomí si důsledky, které má kyberšikana pro oběti a pachatele.

Obsah hodiny:

1. Co je kyberšikana? (15 minut)

Na úvod této hodiny je zařazena aktivita co je kyberšikana? Při této činnosti se žáci rozdělí do dvou skupin. Každé skupině se rozdají sady karet, na kterých jsou napsány různé příběhy (viz příloha 1). Je nutné žákům sdělit, že obě dvě skupiny mají na kartách stejné informace. Žáci si každé tvrzení přečtou a jejich úkolem je zhodnotit každou situaci uvedenou na kartě a skupinově se rozhodnout, zda se jedná o příklad kyberšikany nebo ne.

2. Rozhodnutí (5 minut)

Poté pedagog přečte každou kartu a zeptá se skupiny, jak se v daném příkladu rozhodla. Při odpovědích je nutné sledovat, zda jsou jejich odpovědi shodné.

3. Diskuse (15 minut)

Je také žádoucí diskutovat o každé kartě, proč si žáci myslí, že se jedná či nejedná o kyberšikana. Jaké důsledky může mít kyberšikana na jedince. Je dobré vše zapisovat na tabuli.

4. Zhodnocení (10 minut)

Závěrečné zhodnocení a ujasnění všech projevů a důsledků kyberšikany.

Pomůcky: karty se situacemi, jež mají žáci zhodnotit

Poznámky:

Karty obsahují situace, které mají žáci zhodnotit.

Mezi příklady kyberšikany lze zařadit tyto situace:

- Zrovna mě někdo označil na fotkách na Facebooku. Vůbec se mi to nelíbí, na fotkách jsou totiž krávy nebo slepice. A on to odmítá smazat!
- S kámošem jsme udělali pár vizitek s fotkou striptérky a telefonním číslem holky, kterou nesnášíme. Teď je nalepíme po celém městě.
- Pronásleduje mě jedna holka, pořád mi volá a posílá textovky.
- Našla jsem heslo mámy na Facebook a celý týden posílám zprávy jednomu pánovi, kterého nemám ráda, jejím jménem.
- Poslala jsem příteli hodně osobní fotky. Teď už spolu nejsme a on je ukazuje všem kamarádům.
- Kamarád mi sebral mobil a poslal sprostou smsku holce, která se mi líbí. Teď si myslí, že jsem to byl já.

Mezi kyberšikanu nepatří:

- Moje učitelka mi dala poznámku za něco, co jsem neudělala. Nenávidím ji.
- Můj nejlepší kamarád mi říkal, že kdybych sebral tátovi heslo a kartu z banky, můžu vybrat peníze a ty utratit za co budu chtít.
- Moje přítelkyně se se mnou rozešla přes smsku a nechce si se mnou o tom promluvit.
- S kamarády se hecujeme a děláme blbosti a pak si to natáčíme na mobily.

4.4 4. hodina – ochrana soukromí

Cíl hodiny: Žák si je vědom ochrany soukromí.

Téma hodiny: Tématem této hodiny je ochrana soukromí, kdy si žáci osvojí rozdíl mezi soukromými a osobními informacemi a jak je důležité být opatrný při sdělování údajů.

Obsah hodiny:

1. Rozdíl mezi soukromými a osobními informacemi (8 minut)

Pedagog uvede žáky do problematiky ochrany soukromí. Mezi osobní informace lze zařadit všechny informace, které identifikují danou osobu. Může se tedy jednat o plné jméno, adresu, věk, rodinný stav či povolání. Mezi soukromé informace patří různá hesla, rodné číslo, informace týkající se bankovníctví, telefonní číslo.

2. Soukromé a osobní informace (7 minut)

Každý žák sám za sebe vytvoří seznam informací, které je ochoten sdělit, ať již cizímu člověku či na internetu a které by naopak neposkytl.

3. Diskuse (20 minut)

Po sepsání informací proběhne diskuse, kdy se žáci zamyslí nad tím, které informace lze sdělit a které nikoliv. Dále se zamyslí nad tím, proč některé instituce či lidé chtějí tyto informace vědět (např. při nákupu z e-shopu, při vyplňování formulářů státních institucí, při zaregistrování na sociální síť či na jiné internetové stránky, atd.). V jakých případech lze soukromé informace sdělit a proč (např. při vyplňování formulářů státních institucí) či v jakých případech je neposkytovat (např. při tázání cizího člověka, při registraci na podvodné webové stránky).

4. Zhodnocení (10 minut)

Závěrem by se žáci měli dozvědět, jaký je rozdíl mezi osobními a soukromými daty a v jakých případech lze sdělit informace cizím lidem nebo na internetu.

Pomůcky: papír, psací potřeby

4.5 5. hodina – obrana proti nebezpečí

Cíl hodiny: Žák se dokáže bránit virtuálnímu nebezpečí.

Téma hodiny: Tématem této hodiny je obrana proti virtuálnímu nebezpečí. Žák bude vědět, jak se chovat v případě ohrožení a jak pomoci ostatním lidem.

Obsah hodiny:

1. Vyjmenování všech druhů virtuálního nebezpečí (5 minut)

Dle svých znalostí či zkušeností žáci vyjmenují všechny druhy virtuálního nebezpečí. Pedagog veškerá nebezpečí zaznamená na tabuli, aby je žáci měli neustále na očích.

2. Diskuse (20 minut)

Po zapsání všech dat na tabuli se uskuteční diskuse. Úkolem této debaty bude zamyšlení se žáků nad možnostmi pomoci a obraně proti virtuálnímu nebezpečí.

3. Seznámení s institucemi, které se zabývají ochranou nebezpečí (10 minut)

Pedagog seznámí žáky s institucemi, které se zabývají ochranou bezpečí. Učitel také obeznámí žáky o struktuře, fungování těchto institucí, dále kdo a jak může nahlašovat „problémy“ a další podstatné informace. Tyto informace lze čerpat z kapitoly 3.4, kde jsou dané instituce vymezeny.

4. Rozdání propagačních letáků (10 minut)

Poté učitel rozdá každému z žáků propagační materiály různých institucí, které si pro ně připravil. Pedagog má možnost tyto informace stáhnout z internetových stránek příslušných institucí (www.saferinternet.cz, www.bezpecne-online.cz, www.horkalinka.net, www.linkabezpeci.cz, www.e-bezpeci.cz) či navštívit kompetentní organizaci a leták si vzít v tištěné podobě a poté ho žákům nakopírovat. Každý z letáků s nimi prolistuje a poukáže na důležité informace. Tyto prospekty si žáci nechají.

Pomůcky: papír, pero, propagační prospekty různých institucí

4.6 6. hodina – rozlišení hoaxu od pravdivé zprávy

Cíl hodiny: Žák dokáže rozlišit hoax od pravdivé zprávy.

Téma hodiny: Tato hodina si dává za úkol seznámit žáka s problematikou hoaxu. Žák bude umět odlišit hoax od pravdivé zprávy.

Obsah hodiny:

1. Co je to hoax? (7 minut)

Učitel definuje pojem hoax. Jak tento pojem vznikl, co je jím označováno a proč je nebezpečný. Tyto informace lze čerpat z kapitoly 3.3.6.

2. Karty se zprávami (20 minut)

Dále pedagog rozdělí žáky do skupin a rozdá jim kartičky s různými zprávami (viz příloha 2). Jejich úkolem je roztřídit tyto kartičky na dvě skupiny a to na skupinu pravdivé zprávy a hoaxu.

3. Diskuse (18 minut)

Poté učitel přečte jednotlivá tvrzení, která jsou na daných kartičkách. Společně se provede „kontrola“, kdy každá skupina vysloví svůj názor na to, zda je tato zpráva pravdivá či se jedná o hoax. Pokud se jedná o hoax, proběhne v rámci této diskuse také vymezení znaků, podle kterých lze hoax rozpoznat. Hoax lze definovat dle určitých bodů, které jsou popsány v kapitole 3.3.6. Je také důležité zdůraznit, že rozlišení hoaxu od pravdivé zprávy je leckdy těžké. V tomto případě by si měl každý ověřit serióznost zprávy z více informačních zdrojů.

Pomůcky: karty se zprávami

Poznámky:

Karty obsahují sdělení, kdy mají žáci rozhodnout, zda se jedná o hoax či pravdivou zprávu.

O hoax se jedná v těchto případech:

- Upozorňuji na případ, který se stal nedávno mé známé při nakupování v obchodním domě KIKA. Rodiče šli nakupovat se svou devítiletou dcerou a najednou zjistili, že s nimi dcera není. Chvilu čekali, jestli se neobjeví. Pak se rozhodli nechat ji vyhlásit. Obchodní dům ihned uzavřel všechny východy a začal ji hledat. Holčičku objevili na toaletě. Byla ostríhaná a převlečená do jiných šatů. Asi to nebyl první případ, co se tam stal. Proto pozor při nákupech!
- Ahoj, někdo si půjčil pár tvých fotek a umístil je na svůj trapný blog:
http://www.ciziphoto.eu/JAK_jsou_KRASNE/fotka.jpg
Tvé jméno tam není. Jsou tam fotky víc lidí, takže se to docela ztratilo, ale jen pro informaci.
- SKANDÁL: mlékárenské společnosti mohou ze zákona prošlé mléko až pětkrát přepasterizovat a uvést znovu do prodeje. Je nutno velmi dobře prohlédnout obal. Pokud jsou na obalu číslice 12 45 (chybí 3), znamená to, že mléko už bylo třikrát přepasterizované. De facto pijeme špinavou vodu! Pošli to všem, koho znáš!
- Dvanáctiletého chlapce zmlátil jeho nevlastní otec, když se snažil ochránit svou mladší sestru před znásilněním. Nic se jí nestalo, a to díky odvaze jejího bratra. Matka byla mezitím v práci. Chlapec nyní leží v zuboženém stavu v nemocnici a lékaři říkají, že bez operace nepřežije. Matka však na tuto operaci nemá peníze. Facebook a ostatní společnosti se dohodly, že za každého, kdo bude tuto zprávu šířit dál, darují matce 50 centů. Zkopírujte to a vložte na zeď, zabere vám to 2 sekundy! Nic to nestojí! Pokud máš srdce, tak to tam vložíš, a pokud ne, tak si to ignoruj dál. Pak se ale nediv, až se ti něco stane a NIKDO ti nepomůže.

- ROMOVÉ nemusí platit za léky! Včera jsem byl v lékárně koupit dětem kapky do nosu a přede mnou byla menšina. Vybrali si léky, ukázali papír ze sociálky, lékárnice ho potvrdila a oni odešli! BEZ ZAPLACENÍ!! Poté mi bylo sděleno, že jsou sociálně slabí a stát jim platí léky. Tak jsem ZAPLATIL 500 Kč a šel naštvaný domů. Pracuji, platím všechna pojištění, daně a to všechno na ně! PROSÍM, SDÍLEJTE TO DÁL, S TÍM UŽ SE MUSÍ NĚCO UDĚLAT!!!!
- Nepřijímejte žádost o přátelství od CHARLES DAVIES a MONICA DAVIES, jsou to hekři. Řekni to každému v tvém seznamu. Jestli si ho přidá někdo z tvého seznamu, tak bude i na tvém. Rozluští identifikaci tvého počítače a adresu. Tak zkopíruj tuto zprávu a pošli ji každému, i když nemáš zájem.

Pravdivé zprávy:

- Kvůli špatným hygienickým podmínkám a nedostatku toalet umírají statisíce lidí především v rozvojových zemích. Přesto mobilní telefony má více lidí než funkční toalety! Tuto informaci přinesla nedávno zveřejněná studie OSN.
- NEBEZPEČÍ: celosvětová počítačová síť má delší odezvu díky kybernetickému útoku, který bezpečností experti označují za největší v historii. To má za následek zpomalení internetu po celém světě.
- NOVÝ ŽIVOT – byly objeveny dvě planety podobné Zemi, které jsou kandidáty na mimozemský život. Tento objev učinil mezinárodní tým pomocí vesmírného teleskopu Kepler, který vlastní americký Národní úřad pro letectví a vesmír (NASA). Obě planety jsou zřejmě složené z hornin a je možné, že se na nich nachází voda v kapalném stavu. Tato zpráva byla zveřejněna v časopise Science.
- Pozor! I Váš počítač může být ohrožen velmi nebezpečným virem. Tento vir způsobuje, že se na monitorech zobrazuje „hlášení od Policie ČR“. Toto hlášení Vám zablokuje počítač a požaduje zaplacení pokuty v řádech tisíců korun. Kriminalisté radí nic neplatit!

Závěr

Sociální sítě se staly nedílnou součástí života velkého počtu dětí, mladistvých, dospělých lidí i seniorů. Dokázaly si velmi rychle získat významné postavení po celém světě a jejich obliba a vliv neustále roste. Staly se jedním z nejvyužívanějších komunikačních prostředí. Oblasti jejich působnosti se stále rozšiřují a přibývají možnosti jejich využití.

Ačkoliv jsou sociální sítě rozšířeny takřka do všech odvětví, do oblasti formálního školního vzdělávání se dostávají jen zřídka. Přestože pro větší efektivnost výuky je třeba motivovat žáka, čehož lze dosáhnout pomocí vzdělávacích aktivit v prostředí sociálních sítí, sociální sítě jsou ve vzdělávacím procesu využity jen málokdy. Stereotyp výkladu, používání stejných metod, organizačních forem a pomůcek se negativně projevuje na zájmu žáka o látku. Proto se moderní učitelé snaží častěji využívat nové metody a pomůcky, a to z toho důvodu, aby v žácích vzbudili zájem o vyučovaný předmět. Právě tomu mohou sociální sítě pomoci. Sociální sítě avšak nemusí sloužit pouze jako nástroj vzdělávací, mohou výrazně ulehčit komunikaci mezi učiteli a žáky, mezi žáky samotnými či mezi učiteli a rodiči žáků. Sociální sítě se tedy mohou stát moderním prostředkem komunikace mezi školou a jejími klienty.

Sociální sítě nepřinášejí jen pozitiva, ale i některé možné hrozby. Lze konstatovat, že oblast sociálních sítí, která je pro děti velmi dobře známá, se stává pro jejich rodiče „strašákem“. Aby se nebezpečí na sociálních sítích, zejména nebezpečí kyberšikany, kybergroomingu, sextingu, kyberstalkingu či netholismu, co nejvíce eliminovalo, je nutné dodržovat podmínky užívání jednotlivých sociálních sítí, respektovat zásady bezpečného chování na internetu a sociálních sítích a v případě problému se obrátit na příslušnou instituci.

Součástí bakalářské práce jsou i návrhy vyučovacích hodin, které mohou sloužit jako inspirace učitelům vyučující témata kyberšikany, ochrany soukromí na sociálních sítích a internetu obecně, obrany proti virtuálnímu nebezpečí či hoaxu. Jejich úspěšné využití samozřejmě záleží na otevřenosti učitele vůči současným trendům, moderním technologiím a jeho schopnosti tyto nové technologie kreativně uplatnit ve vzdělávacím procesu.

Seznam použité literatury

Tištěné zdroje

GILLERNOVÁ, Ilona, BURIÁNEK, Jiří. *Základy psychologie, sociologie: základy společenských věd*. Vyd. 3., upr. Praha : Fortuna, 2006 dotisk. 157 s. ISBN 80-7168-749-9.

Health education: contexts and inspiration. 1st ed. Editor Evžen Řehulka. Brno: MSD, 2010. 432 s. School and health 21. ISBN 978-807-3921-323.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

JANIŠ, Kamil. *Obecná didaktika - vybraná témata*. Vyd. 4. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 108 s. ISBN 978-807-4350-474.

KIRKPATRICK, David. *Pod vlivem Facebooku : příběh z nitra společnosti, která spojuje svět*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, 2011. 320 s. ISBN 978-80-251-3573-0.

KULHÁNKOVÁ, Hana., ČAMEK, Jakub. *Fenomén facebook*. 1. vyd. Kladno : BigOak, 2010. 128 s. ISBN 978-80-904764-0-0.

PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální sítě*. Vyd. 1. Praha : Oeconomica, 2010. 181 s. ISBN 978-80-245-1742-1.

ROGERS, Vanessa. *Kyberšikana : pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2011. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

RYBKÁ, Michal., MALÝ Ondřej. *Jak komunikovat elektronicky*. vydání 1. Praha: Grada, 2002. 92 s. ISBN 80-247-0208-08.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Vyd. 2., přeprac., v Portálu 1. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti : [obor v pohybu]*. Vyd. 5., rozš., V Grada Publishing 1. Praha : Grada, 2007. 196 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1174-4.

ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. vydání 1. Praha: Triton, 2003. 158 s. ISBN 80-7254-360-1.

VAŠUTOVÁ, Maria. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Vyd. 1. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. 225 s. ISBN 978-80-7368-858-5.

Internetové zdroje

BOYD, Danah M.; ELLISON, Nicole B. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* [online]. 2007, Volume 13, Issue 1, [cit. 2012-03-21]. Dostupný z WWW:
<http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html>

Centrum bezpečnosti, Facebook [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:
<http://theunblock.appspot.com/cs-cz.facebook.com/safety>

Classmates [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.classmates.com/about/>

Co je kyberšikana? E-Bezpečí [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/17-cojekybersikana>

Co je to sexting, Sexting [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.sexting.cz/>

Co je to stalking a cyberstalking? E-Bezpečí [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:
<http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-a-kyberstalking/66-23>

Informace o projektu, E-Bezpečí [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>

Jak funguje horká linka, Horká linka [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z:
<http://www.horkalinka.net/jak-funguje-horka-linka>

Kybergrooming, E-Bezpečí [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kybergrooming/125-42>

Kybergrooming, Metodický portál RVP [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:
http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/K/Kybergrooming

Kyberšikana, Wikipedie [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kyber%C5%A1ikana>

Nechceme státní maturitu, Facebook [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:
<https://www.facebook.com/nehceme.statnimaturitu>

Netholismus, Nebud' obět' [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z:

<http://www.nebudobet.cz/?page=netholismus>

O nás, Národní centrum bezpečnějšího internetu [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z:

<http://www.ncbi.cz/>

Podmínky použití, Facebook [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z:

<http://www.facebook.com/legal/terms>

Pro rodiče a učitele, Bezpečně-online [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:

<http://www.bezpecne-online.cz/pro-rodice-a-ucitele.html>

Silné heslo, Jak napsat ... [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z:

<http://www.jaknapsat.cz/silne-heslo/>

Skoro polovina všech rodičů sleduje své teenagery pomocí Facebooku, zjistil poslední výzkum AVG Technologies, AVG [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:

<http://www.avg.com/cz-cs/tiskove-zpravy.ndi-4599>

Smluvní ujednání, Seznam [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z:

<http://registrace.seznam.cz/licenceScreen>

Sociální síť, Wikipedie [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_s%C3%AD%C5%A5

Úvod do sociální sítí: soukromí, Metodický portál RVP [online]. [cit. 2013-02-25].

Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/15079/UVOD-DO-SOCIALNI-SITI-SOUKROMI.html/>

Úvod do sociálních sítí: sociologická a demografická data, Metodický portál RVP

[online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/G/15083/UVOD-DO-SOCIALNICH-SITI-SOCIOLOGICKA-A-DEMOGRAFICKA-DATA.html/>

V jakém věku je vhodné mít účet na Facebooku? Metodický portál RVP [online]. [cit.

2013-03-13]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14747/v-jakem-veku-je-vhodne-mit-ucet-na-facebooku-.html/>

Videa, Nebud' obět'! [online]. [cit. 2013-04-05]. Dostupné z:

<http://www.nebudobet.cz/?page=video>

Web 2.0, Wikipedie [online]. Aktualizováno 6. 6. 2012 [cit. 2012-10-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Web_2.0

Unikly soukromé fotky Zuckerberga, kvůli chybě Face-booku. In: revue.idnes.cz [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://revue.idnes.cz/unikly-soukrome-fotky-zuckerberga-kvuli-chybe-facebooku-pzf-/lidicky.aspx?c=A111207_131011_lidicky_zar

Zásady obsahu a chování uživatelů, Google+ [online]. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.google.com/intl/cs_ALL/+/policy/content.html

Seznam příloh

1. Kyberšikana – sada karet
2. HOAX – situace

Přílohy

1.

Zrovna mě někdo označil na fotkách na Facebooku. Vůbec se mi to nelíbí, na fotkách jsou totiž krávy nebo slepice. A on to odmítá smazat!

Moje učitelka mi dala poznámku za něco, co jsem neudělala. Nenávidím ji.

S kámošem jsme udělali pár vizitek s fotkou striptérky a telefonním číslem holky, kterou nesnášíme. Teď je nalepíme po celém městě.

Můj nejlepší kamarád mi říkal, že kdybych sebral tátovi heslo a kartu z banky, můžu vybrat peníze a ty utratit za co budu chtít.

Pronásleduje mě jedna holka, pořád mi volá a posílá textovky.

Moje přítelkyně se se mnou rozešla přes smsku a nechce si se mnou o tom promluvit.

Našla jsem heslo mámy na
Facebook a celý týden
posílám zprávy jednomu
pánovi, kterého nemám
ráda, jejím jménem.

S kamarády se hecujeme a
děláme blbosti a pak si to
natáčíme na mobily.

Poslala jsem příteli hodně
osobní fotky. Ted' už spolu
nejsme a on je ukazuje
všem kamarádům.

Kamarád mi sebral mobil a
poslal sprostou smsku
holce, která se mi líbí. Ted'
si myslí, že jsem to byl já.

2.

Upozorňuji na případ, který se stal nedávno mé známé při nakupování v obchodním domě KIKA. Rodiče šli nakupovat se svou devítiletou dcerou a najednou zjistili, že s nimi dcera není. Chvíli čekali, jestli se neobjeví. Pak se rozhodli nechat ji vyhlásit. Obchodní dům ihned uzavřel všechny východy a začal ji hledat. Holčičku objevili na toaletě. Byla ostříhaná a převlečená do jiných šatů. Asi to nebyl první případ, co se tam stal. Proto pozor při nákupech!

Ahoj, někdo si půjčil pár tvých fotek a umístil je na svůj trapný blog:

http://www.cizipho.to.eu/JAK_jsou_KRASNE/fotka.jpg

Tvé jméno tam není. Jsou tam fotky víc lidí, takže se to docela ztratilo, ale jen pro informaci.

SKANDÁL: mlékárenské společnosti mohou ze zákona prošlé mléko až pětkrát přepasterizovat a uvést znovu do prodeje. Je nutno velmi dobře prohlédnout obal. Pokud jsou na obalu číslice 12 45 (chybí 3), znamená to, že mléko už bylo třikrát přepasterizované. De facto pijeme špinavou vodu! Pošli to všem, koho znáš!

Dvanáctiletého chlapce zmlátil jeho nevlastní otec, když se snažil ochránit svou mladší sestru před znásilněním. Nic se jí nestalo, a to díky odvaze jejího bratra. Matka byla mezitím v práci. Chlapec nyní leží v zuboženém stavu v nemocnici a lékaři říkají, že bez operace nepřežije. Matka však na tuto operaci nemá peníze. Facebook a ostatní společnosti se dohodly, že za každého, kdo bude tuto zprávu šířit dál, darují matce 50 centů. Zkopírujte to a vložte na zeď, zabere vám to 2 sekundy! Nic to nestojí! Pokud máš srdce, tak to tam vložíš, a pokud ne, tak si to ignoruj dál. Pak se ale nediv, až se ti něco stane a NIKDO ti nepomůže.

ROMOVÉ nemusí platit za léky! Včera jsem byl v lékárně koupit dětem kapky do nosu a přede mnou byla menšina. Vybrali si léky, ukázali papír ze sociálky, lékárnice ho potvrdila a oni odešli! BEZ ZAPLACENÍ!! Poté mi bylo sděleno, že jsou sociálně slabí a stát jim platí léky. Tak jsem ZAPLATIL 500 Kč a šel našťvaný domů. Pracuji, platím všechna pojištění, daně a to všechno na ně! PROSÍM, SDÍLEJTE TO DÁL, S TÍM UŽ SE MUSÍ NĚCO UDĚLAT!!!!

Nepřijímejte žádost o přátelství od CHARLES DAVIES a MONICA DAVIES, jsou to hekři. Řekni to každému v tvém seznamu. Jestli si ho přidá někdo z tvého seznamu, tak bude i na tvém. Rozluští identifikaci tvého počítače a adresu. Tak zkopíruj tuto zprávu a pošli ji každému, i když nemáš zájem.

Kvůli špatným hygienickým podmínkám a nedostatku toalet umírají statisíce lidí především v rozvojových zemích. Přesto mobilní telefony má více lidí než funkční toalety! Tuto informaci přinesla nedávno zveřejněná studie OSN.

NEBEZPEČÍ: celosvětová počítačová síť má delší odezvu díky kybernetickému útoku, který bezpečností experti označují za největší v historii. To má za následek zpomalení internetu po celém světě.

NOVÝ ŽIVOT – byly objeveny dvě planety podobné Zemi, které jsou kandidáty na mimozemský život. Tento objev učinil mezinárodní tým pomocí vesmírného teleskopu Kepler, který vlastní americký Národní úřad pro letectví a vesmír (NASA). Obě planety jsou zřejmě složené z hornin a je možné, že se na nich nachází voda v kapalném stavu. Tato zpráva byla zveřejněna v časopise Science.

Pozor! I Váš počítač může být ohrožen velmi nebezpečným virem. Tento vir způsobuje, že se na monitorech zobrazuje „hlášení od Policie ČR“. Toto hlášení Vám zablokuje počítač a požaduje zaplacení pokuty v řádech tisíců korun. Kriminalisté radí nic neplatit!